

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

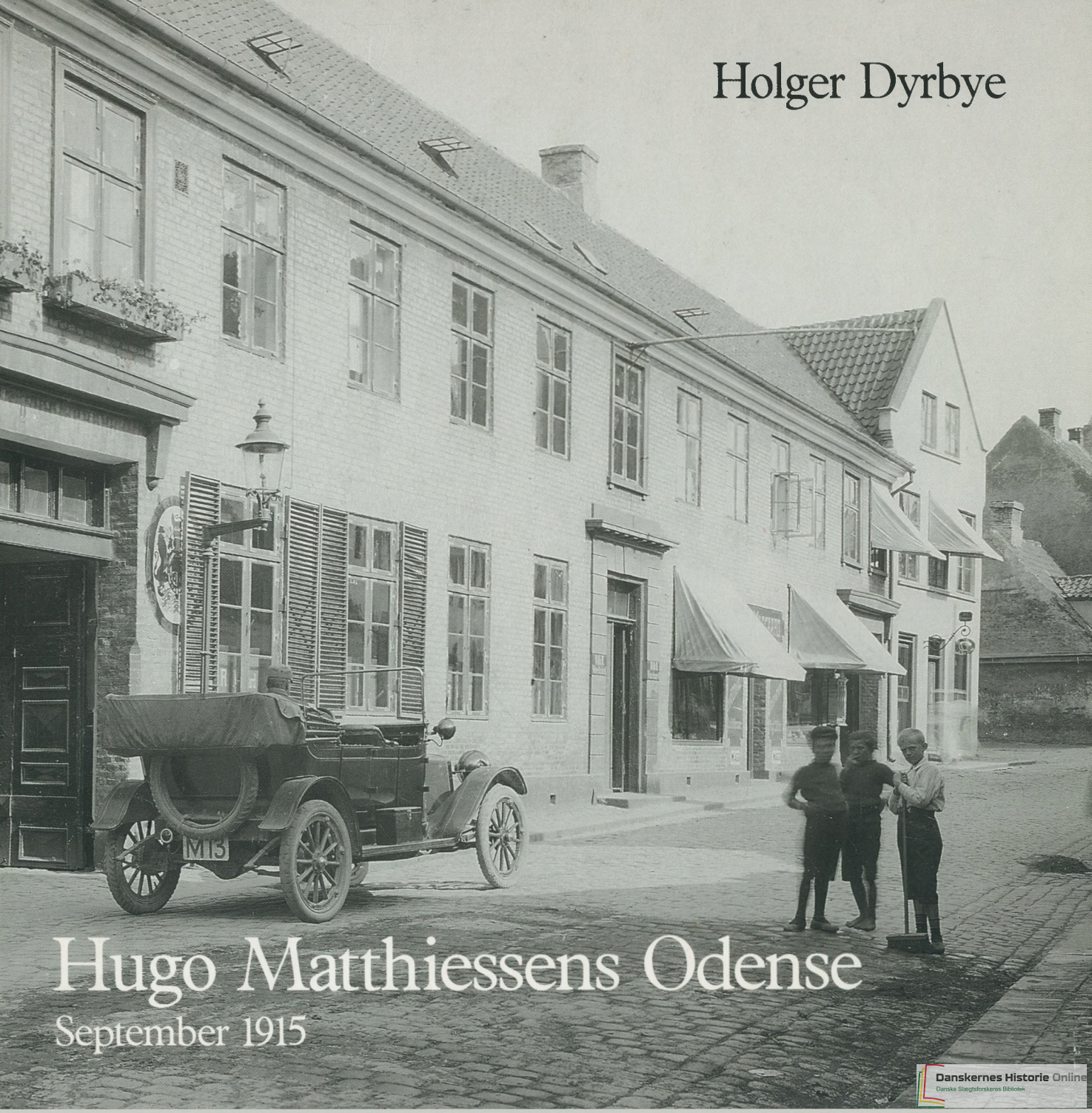
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Holger Dyrbye

Hugo Matthiessens Odense

September 1915

Hugo Matthiessens Odense

September 1915

Hugo Matthiessen i aktion – han ses her selv fotograferet med sit Nellerødkamera af Harald Langberg på herregården Williamsborg ved Vejle den 6. august 1949. (Nationalmuseet).

Holger Dyrbye

Hugo Matthiessens Odense

September 1915

Udgivet af Stadsarkivet i Odense
i kommission ved
Odense Universitetsforlag

Udgivet med støtte af

A/S Fehr & Co.s Legat
Ingeniør N. M. Knudsens Fond
Nykredits Fond
Erik og Marta Scheibels Legat

Bogen er redigeret af Holger Dyrbye og Jørgen Thomsen
under medvirken af Finn Grandt-Nielsen
og Lene B. Pedersen.

© Holger Dyrbye 1991

ISBN 87 7492 732 9

Sat med Plantin og trykt på 130 g mat macoprint
af OAB-Tryk a/s, Odense

Reproarbejdet er udført af Thor-Grafik, Odense
og bogbinderarbejdet af J. P. Møllers Bogbinderi, Haderslev

Et mindre oplag af bogen er udgivet af Forlaget Hikuin i
serien Hugo Matthiessens Danmark.

Billedet på omslagets forside fra Frederiksgade er gengivet
i bogen på side 29 og bagsidebilledet fra gården,
Overgade 41, på side 46.

Forord

Der er nu kun ganske få tilbage, der husker Odense, som den tog sig ud i tiden omkring den 1. verdenskrig. De gamle bydele i centrum er undergået voldsomme forvandlinger siden dengang, så det er glædeligt, at historikeren Hugo Matthiessen gennem en lang række billeder har givet os et solidt indtryk af byen og dens huse, fotograferet i september 1915.

Kort efter optagelserne fandt sted, overvejede Odense Byråd at udgive et udvalg af billederne, men ideen blev opgivet og har først kunnet virkeliggøres nu 76 år senere.

Udgivelsen af bogen er kommet i stand gennem et lydefrit samarbejde mellem Odense Kommunes kulturhistoriske museum Møntergården og det nyoprettede stadsarkiv – og det har kun kunnet gennemføres, takket være rundhåndet økonomisk støtte fra A/S Fehr & Co.s Legat, Ingeniør N. M. Knudsens Fond, Nykredits Fond og Erik og Marta Scheibels Legat. Det er os en kær pligt at takke for disse tilskud og den velvilje, de er et udtryk for.

Odense, maj 1991

Holger Dyrbye
Lene B. Pedersen

Finn Grandt-Nielsen
Jørgen Thomsen

Indhold

Indledning	7
Nedergade – Frederiksgade	18
Overgade – Paaskestræde – Torvegade – Skt. Jørgens Gade	30
Overstræde – Mellemstræde – Møntestræde	60
Hans Jensens Stræde – Ramsherred	68
Nørregade – Skulkenborg – Skt. Hans Kirkeplads – Vindegade	74
Klosterbakken – Klingenberg	92
Klæregade – Pogestræde – Horsetorvet – Munkemøllestræde	100
Vestergade – Stålstræde – Vesterbro	110
Register	122
Litteraturliste	125

Indledning

Den 6. maj 1970 blev Thomas B. Thriges Gade åbnet for almindelig færdsel. Forud var gået langvarige anlægsarbejder, som havde medført, at mange af Odenses gamle huse måtte rives ned. Thomas B. Thriges Gade projektet var kulminationen på de mange saneringer, der i de sidste ca. 100 år har ændret Odense fra den idylliske og lidt søvnige provinsby, som H. C. Andersen har gjort så kendt, til den livlige og moderne storby, den er i dag. Denne udvikling har været hård ved byens gamle bygninger, og kun en mindre del af de gamle huse er bevaret.

Hugo Matthiessen (1881-1957) indså tidligt, at de danske købstæder med tiden ville blive ændret ganske afgørende, og at det måtte medføre omfattende saneringer. I 1915 foretog han derfor en fotografering af de mest interessante bygninger i Odense. Det er et udvalg af disse fotografier, der præsenteres i denne bog.

Hugo Albert Matthiessen blev født i 1881 i Fredericia som søn af Dagmar og Amandus Matthiessen. Faderen havde en lille malerforretning. Hugo Matthiessen beskrev selv sin barndom som lykkelig, men også fuld af slagsmål, ballade og utyskestreger. Skoletiden begyndte i frøken Roses pøgeskole, men efter nogle år her skiftede han til Fredericia Real- og Latinskole.

Arbejdsindsatsen i skolen var mildt sagt ringe; det resulterede da også i, at Hugo Matthiessen måtte gå to klasser om. Både skolen og han selv tvivlede efter sigende på, om han ville blive stu-

dent. Familien pressede imidlertid på, så han fortsatte skolegangen, og overraskende nok bestod han i juli 1901 den sproglig-historiske studentereksamen med første karakter.

Hugo Matthiessen brugte meget af sin barndom på at strejfe rundt i og omkring Fredericia, hvor han udforskede naturen og de historiske steder. Især færdedes han meget på voldene omkring byen, og han blev senere en af de varmeste forkæmpere for bevaringen af dem. Denne lange kamp blev husket. Da Hugo Matthiessen skulle pensioneres fra Nationalmuseet, var Fredericia bys gave til ham således en mappe lavet af skindet fra en ko, der havde græsset på voldene.

Efter den vellykkede studentereksamen fik Hugo Matthiessen mod på at læse videre, og i september 1901 begyndte han på det historiske studium ved Københavns Universitet. Historiefaget kunne tilsyneladende motivere den nybagte student, for han arbejdede nu med stor flid, og allerede i 1906 blev han magister i historie. Når han kunne afslutte eksamen så hurtigt, skyldtes det bl.a., at han i studietiden blev tildelt en række legater og stipendier, der medførte, at han ikke var nødt til at arbejde ved siden af studiet. Disse tilskud hindrede dog ikke, at Hugo Matthiessens økonomi konstant var meget dårlig. Det fortælles således, at han i studietiden havde en jubilæumstokrone, som ofte blev pantsat hos bageren for brød. Senere, når økonomien var lidt mindre anstrengt, blev jubilæumstokronen indløst med en rigtig tokrone.

Da magistereksamenen var i hus, fik Hugo Matthiessen arbejde som lærer på en pigeskole, men blev kort tid efter afskediget, uvist hvorfor. Han følte sig meget forurettet over den behandling, han havde fået ved denne lejlighed, specielt fordi de ledige lærerstillinger, der havde været ved skoleårets start, nu var besat. Han måtte derfor ty til en anden levevej, og det blev som i hans studieår legaterne, der reddede ham. I perioden fra 1907 til 1910 søgte og fik Hugo Matthiessen en række legater, som han bl.a. brugte til udlandsophold. Desuden havde han en del småjobs, bl.a. med at lave navneregister til Historisk Tidsskrift.

I 1910 fik Hugo Matthiessen arbejde på Nationalmuseet, hvor han i 1914 blev underinspektør og i 1927 inspektør, en stilling han bestred indtil sin pensionering i 1949. Han var tilknyttet museets 2. afdeling, der husede den danske samlings historiske del. Som inspektør fik han ansvaret for afdelingens arkiv og bibliotek. Herved fik han via læsesalsvagterne kontakt med mange lokalhistorikere, der søgte hjælp og oplysninger på museet. Til gengæld fik Hugo Matthiessen viden om lokale forhold gennem sit bekendtskab med lokalhistorisk interesserede fra hele landet.

Efterhånden udviklede han et helt fast forløb for en arbejdsdag. Om morgenen begyndte han med en spadseretur fra lejligheden på Østerbro til det yderste af Langelinie. Efter morgenkaffen fortsatte spadsereturen til museet, hvor han ankom kl. ca. 11.30. Den næste halve time blev brugt til at sludre med museets øvrige ansatte. Præcis kl. 12 begyndte han sit arbejde, og kl. 16.00 forlod han så igen museet. Efter aftensmaden og et hvil gik han i gang med det, han selv betragtede som sit vigtigste arbejde – at skrive.

Direkte adspurgt, om ikke kontortiden fra 12 til 16 var lidt kort, svarede han: »det kan godt være, men stadig føler jeg slavelænkernes raslen«. I det hele taget var Hugo Matthiessen en mand med faste meninger om det meste. Han sagde om sig

selv: »Jeg er stokkonservativ, jeg er imod enhver forandring – selv til det bedre«.²

Hugo Matthiessen var meget sparsommelig, nærmest asketisk i sin livsførelse, men det gjaldt dog ikke tobak og god vin, som blev nydt med stor glæde. Han havde talent for mange ting. Udover at være en god fotograf tegnede han meget i sine yngre år, og allerede mens han gik i skole, skrev han digte og små historier.

Efter studietiden begyndte han at skrive om historiske emner. De næste knap 50 år kom der en jævn strøm af artikler og bøger fra hans hånd. Han skrev først og fremmest kulturhistorie. Specielt interesserede han sig for de skæbner, der var udstødt af det pæne borgerskab – kriminelle, prostituerede, hekse, fattige osv. Nogle af hans mest kendte bøger er *Bøddel og galgefugl*, *Natten* og *De kagstrøgne*. Den anden side af hans forfatter-skab var artikler og bøger om topografiske emner; mest kendt blandt disse er *Hærvejen*, der behandler den berømte vejs tusindårige historie. Han interesserede sig specielt for gader, veje og gamle huse. Mange af hans bøger er udkommet i flere oplag, og de kan stadig læses med udbytte.³

Hugo Matthiessen har også skrevet om Odenses gamle huse, først i Daniel Bruun (red.): *Danmark – land og folk* (1922), hvor han i korte træk beskrev byens udvikling fra oldtiden til sin samtid med hovedvægten lagt på bebyggelseshistorien. Fire år senere udkom *Odense bys historie* under redaktion af H. St. Holbeck, og heri havde Hugo Matthiessen skrevet kapitlet om byens gamle bygninger. Han behandlede i dette kapitel byens bygningshistorie med større vægt på de enkelte bygningers tilblivelse og stil. Gennemgangen afsluttedes med huse fra 1700-tallet. Om perioden efter 1800 skrev Hugo Matthiessen i slutningen af kapitlet: »Den tid, som fulgte efter, gjorde det til sin opgave at sprænge og udslette denne harmoniske helhed og sætte noget nyt i stedet ...«. Der er således ingen tvivl om, at han betragtede perio-

Portræt af Hugo Matthiessen omkring 1906, da han blev magister i historie. (Nationalmuseet).

den fra omkring 1800 og fremefter som mindre interessant i bygningshistorisk sammenhæng.

Allerede før ansættelsen på Nationalmuseet havde Hugo Matthiessen vist levende interesse for købstædernes struktur og udvikling. Han havde især beskæftiget sig med fødebyen Fredericia. Kort tid

efter sin tiltræden på Nationalmuseet begyndte han at udarbejde planer for, hvordan man kunne fotografere de gamle købstæders mest interessante kvarterer. Det vides ikke, om planerne var et led i Nationalmuseets samlede strategi, men museets daværende leder Mouritz Mackeprang (1869-1959) har senere udpeget Hugo Matthiessen som initiativtageren til hele projektet, og vi må derfor gå ud fra, at det var Hugo Matthiessen, der fostrede ideen til købstadsfotograferingerne. Om årsagen til disse planer skrev han selv i 1914: »Vore købstæders stærke fremvækst i de sidste årtier er gået skånselsløst hen over resterne af fortidens frodige bykultur. Maleriske gårde og gader er forsvundne, skønne, gamle bygninger jævned med jorden, og stadig falder mellem år og dag minde efter minde om vore forfædres liv og virken. Denne udvikling, med økonomiske motiver som drivkraft, lader sig ikke standse, og kun når talen har været om særlig fremtrædende monumenter, er det lykkedes Nationalmuseets 2. afdeling og Foreningen til gamle bygningers Bevaring at redde nogle fra undergang. Men den store flok af jævne borgerhuse, rammerne for svundne århundreders daglige liv, er fortabt, og med deres fald ændres bybilledets karakter, gadernes regulering og modernisering forvisker yderligere det gamle præg, så grundigt til tider, at end ikke et fotografi bevarer for eftertiden et fattigt minde om al den skønhed, som gik under.«⁵

De første årtier af dette århundrede var præget af en voksende interesse for at bevare gamle huse, og den nævnte bevaringsforening var således blevet stiftet i 1907. Foreningen arbejdede bl.a. på at få gennemført en fredningslov, der kunne sikre nogle af de gamle bygningsværker. Netop omkring 1914 begyndte lovforberedelsen for alvor, og der er næppe tvivl om, at købstadsfotograferingerne også blev påbegyndt, for at Nationalmuseet kunne have et samlet billedmateriale til brug for fredningssager, hvis en sådan

[Indleden som til Byrådet i Odense.
Horsens].

19/11 1914.

I Betragtning af Odense
Bys nye Forstet, hvis
Mindestmængde er særlig
værdifuld for Tidspunktet
paa Grund af den store
Udvikling, naar det be-
ses, at Tidspunktet for
en saadan ~~Gennemførelse~~
gennemførelse ikke vil kunne
værdifuld længere, saafremt
Samlingen skal kunne
give et noglende af de
Indtægt af det gamle
Odense. Endnu vil en
saadan dog kunne staa,
og kaldet være de mange
nye 3 smukke indfornede
Bygningstyper fra forstet
Tid, Byen minner, vil
dette Billedmateriale ved
Siden af ~~forstet~~ sine lokale
historiske Indtækt være
en værdifuld Tilføje til
Tidsskrift om vort gamle
Bygningstyper.

Ar. H. H. H.

Den Offorvælgelse, hvormed
de Kenderne, Minnes Indtækt
har kommandet sig til, nemlig
Fredericia, Horsens, Nyborg,
Korsør, Holbæk, Kjøge 3

Koncept til ansøgningen til Odense Byråd om 400 kr. i tilskud til fotograferingen af byen. Hugo Matthiessen skrev den første ansøgning til Horsens Byråd, og den indledning brugte han til de senere ansøgninger, hvor han så ændrede lidt i selve indholdet af brevet, så det passede til den enkelte by. (Nationalmuseet).

lov blev vedtaget. Loven kom i 1918, og mange af de billeder, Hugo Matthiessen optog, er siden blevet brugt som dokumentation ved fredninger af

gamle bygninger. Det er derfor muligt, at vi i dag kan takke Hugo Matthiessen for, at nogle af Odenses gamle huse er fredet og dermed sikret for eftertiden.

Planerne for købstadsfotograferingerne var så omfattende og dyre, at Nationalmuseets budget ikke slog til. Hugo Matthiessen måtte derfor skaffe økonomiske midler fra anden side. Løsningen på dette problem blev, at han skrev en ansøgning til den enkelte købstads byråd og bad om et beløb, der kunne dække udgifterne til fotograferingen i den pågældende by. Til gengæld for det beløb, byen ydede, blev et sæt papirkopier af billeder sendt til bystyret. Negativerne blev opbevaret på Nationalmuseet. Det enkelte byråd skulle med andre ord bevilge penge, før en fotografering kunne gennemføres. Her på Fyn blev der taget billeder i alle købstæderne undtagen Fåborg.

I januar 1914 var Hugo Matthiessen nået så langt med forberedelserne til købstadsfotograferingerne, at han udsendte breve til byrådene i Fredericia, Holbæk, Horsens, Korsør, Køge, Nyborg og Næstved og bad om et beløb til at gennemføre fotograferingen. Han fik positivt svar fra alle syv, og i løbet af sommeren 1914 blev arbejdet udført. Resultatet har tilsyneladende været tilfredsstillende, for den 28. november 1914 afsendte Hugo Matthiessen en ansøgning til Odense Byråd om en bevilling på 400 kr. til fotograferingen i Odense. Byrådet bevilgede på sit møde den 18. december 1914 pengene til »fremskaffelse af en systematisk samling af fotografier af gamle bygninger, huse, gårde, interiører og gadepartier i Odense, som i kulturhistorisk, antikvarisk eller topografisk henseende måtte findes at være af interesse«.⁶

I løbet af sensommeren 1915 var alt klart til at foretage fotograferingen i Odense. Tungt belæst med det trebenede mahognikamera ankom han til Odense i september 1915. Han var sandsynlig-

vis adskillige dage om at optage de 176 billeder fra Odense, idet det var et møjsommeligt arbejde at tage et godt billede. Motivet skulle udvælges, kameraet stilles op, kassetten med glaspladerne monteres i kameraet, lysstyrken vurderes, optagetiden bestemmes; og når to billeder var taget, skulle kassetten fjernes og pakkes omhyggeligt ned.

Det vides med sikkerhed, at Hugo Matthiessen fik fremkaldt glaspladerne hos en lokal fotograf, da han fotograferede på Bornholm. De billeder, der ikke var af en tilfredsstillende kvalitet, blev straks kasseret, og et nyt billede blev taget. Negativerne blev efter fotograferingen sendt til Nationalmuseets 2. afdeling, hvor der senere blev lavet papiraftryk. Det vides ikke, om samme fremgangsmåde blev brugt i Odense, men noget kan tyde på det, idet der blandt de 176 optagelser ikke er et eneste teknisk mislykket billede. Da Hugo Matthiessen var færdig i Odense, rejste han antagelig videre til Bogense; billederne fra købstadsfotograferingen i Bogense er i hvert fald indført i Nationalmuseets negativprotokol umiddelbart efter billederne fra Odense.

Hugo Matthiessen besøgte i perioden 1913 til 1922 de fleste danske købstæder. I alt fotograferede han i 74 byer, og det blev til adskillige tusinde billeder. Han yndede disse rejser til provinsen, og hver enkelt rejse blev grundigt forberedt.

En af Hugo Matthiessens nære medarbejdere, daværende museumsassistent Hans Stiesdal (f. 1922) har levende beskrevet, hvordan det var at rejse til provinsen med ham. Stiesdal skriver bl.a.: »Almindeligvis rejstes med bil, som han principielt afskyede, men dog med glæde lod sig betjene af. På det aftalte tidspunkt stod han nedefor sin gadedør med sin ganske lille rejsekuffert, sort bowler (De skulle købe Dem en bowlerhat, lille Stiesdal) og to pakker fladt smørrebrød til fordeling ved turens første frokost på Storebæltsfærgen.

Hugo Matthiessen ved sit arbejdsbord på Nationalmuseet ca. 1925. (Nationalmuseet).

På turen ud gennem byen og forstæderne undgik han så vidt muligt at se ud af vinduerne (Hvor fanden er vi henne? At De kan finde vej! Abebure! Det kan allsammen være hvorsomhelst!). Hans begejstring for meget af den moderne arkitektur var behersket. Navnlig de store glasarealer var ham en vederstyggelighed ... Turen gik ofte ad allehånde småveje, allerhelst dårlige og hullede

... Med næsten barnlig fryd blev det ofte konstateret, hvor vanskeligt det var uden for hovedvejen at komme tværs over Fyn med det ældgamle, radiære vejssystem«. ⁷

Turene, der bragte et behageligt afbræk i Hugo Matthiessens daglige rutine, gik ofte til området omkring Randers og Viborg, som havde en specielt høj stjerne hos ham.

I 1930'erne påbegyndte han det næste store projekt, herregårdsfotograferingerne, der kom til at omfatte en lang række jyske og fynske herregårde. ⁸ I perioden mellem de to store fotoprojekter rejste han stadig rundt med kameraet, men da blev det til mere sporadiske optagelser fra byerne samt en række fotografier af gamle landeveje.

Hugo Matthiessens billeder fra Odense er af helt enestående værdi, fordi motiverne bevidst er valgt med det formål at bevare et minde om historisk interessante bygninger og gader. En anden væsentlig kvalitet ved fotografierne er, at de fremstår ualmindeligt klare og skarpe sammenlignet med mange samtidige fotografier. Årsagen til den gode billedkvalitet skal findes i kameraet og den specielle optageteknik, han brugte. Fotografiapparatet var noget af det bedste, der kunne købes på den tid. Det var fremstillet af snedker Jens Poul Andersen (1844-1935), også kaldet geniet fra Nellerød. Kameraet var en tung sag på tre ben, og det brugte negativer i format 12 x 16,5 cm.

De sorte mærker, der kan ses i kanten af nogle af billederne, stammer fra de klemmer, der holdt glaspladen fast. Negativernes store format betød, at der kunne laves papirbilleder uden forstørrelse, hvilket gav et skarpere billede. Hugo Matthiessen fotograferede med en lille blændeåbning og lang eksponeringstid. Sammenholdt med de store glasnegativer, han anvendte, giver det de klare og skarpe billeder, der kendetegner Hugo Matthiessen som fotograf. En ulempe ved denne optagemetode var, at motivet skulle være næsten ubevæ-

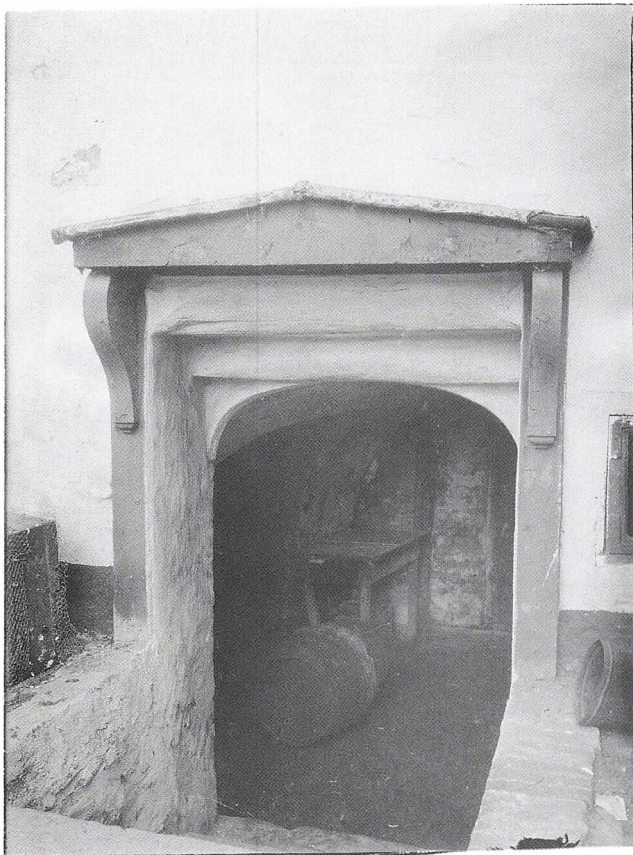
geligt, da det ellers ville blive uskarpt. Det er da også årsagen til, at mange af de mennesker, især børn, der mere eller mindre uforvarende er kommet med på hans billeder, ofte er blevet noget uskarpe.

En anden forudsætning for, at optageteknikken kunne lykkes, var, at det var meget lyst. Optagelserne blev derfor ofte foretaget på dage med klart solskin. Det stærke lys medførte, at en del af motiverne har meget skarpe skygger. Dette tekniske problem opvejes dog til fulde af den flotte kvalitet, billederne opnåede.

Hugo Matthiessen var meget bevidst omkring kompositionen af optagelserne, og han formåede at understrege de ting, han gerne ville have frem ved det enkelte motiv. Især gjorde han sig stor umage med at få perspektiv i billederne, og specielt i de fotografier, der viser gader og baggårde, er det lykkedes ham at skabe en dybde, som nærmest suger betragterens blik ind i billedet.

Hugo Matthiessens billeder giver et pænt og friseret indtryk af Odense. Selv om han gik om i baggårdene og fotograferede, var det ikke slum eller fattigdom, han viste; tværtimod er også hans gårdbilleder præget af ro og orden. Negativerne til billederne opbevares på Nationalmuseet og er i god stand. De billeder, der er anvendt i denne bog, er for langt hovedpartens vedkommende gengivet efter de kopier, der blev sendt til Odense Byråd i 1915, og som nu opbevares på Møntergården.

Efter overdragelsen af billederne til Odense Kommune kom det til diskussion i byrådet om, hvordan billederne skulle opbevares. Museumsbestyrelsen anbefalede, at billederne blev sat ind i et album, som skulle opbevares på museet. Denne løsning var det socialdemokratiske byrådsmedlem, redaktør Emil Marott (1856-1940) imidlertid ikke tilfreds med. Han var bange for, at et billedalbum ville blive lagt hen i en mørk krog af museet, hvor ingen ville se det, og han foreslog der-

Hugo Matthiessen viste stor interesse for bygningsdetaljer, specielt indgangspartier optog ham. Her er det en kælderhals fra gårdsiden af Oluf Bagers mødrene gård i Nørregade. Billedet er formindsket i forhold til originalen. (Hugo Matthiessen fot., Møntergården).

for, at billederne blev ophængt på rådhuset eller i en anden offentlig bygning, hvor mange mennesker havde deres daglige gang.

Efter fornyet overvejelse i museumsbestyrelsen fastholdt denne, at billederne ikke kunne hænges op (af bevaringshensyn). I stedet foreslog bestyrelsen, at der blev udgivet et hæfte med ca. 50 af

de bedste billeder. Der var på byrådsmødet den 16. marts 1920 almindelig enighed om, at det var en god idé at udgive et sådant hæfte, men da byrådet skulle finde pengene til udgivelsen, kølnede interessen. Enden på sagen blev med borgmester A. P. Henriksens (1865-1939) ord: »... det er en sag, der har vor interesse, en sag, som vi gerne vil være med til at løse, men vi mener blot, at tiden i øjeblikket, hvor folk er noget opskræmte af den økonomiske situation, måske ikke er allermest heldig til netop at fremme denne sag. Det er heller ikke byens ve og vel om at gøre, om sagen kommer frem et halvt eller et helt år senere ... vi udsætter den foreløbig – selvfølgelig således at vi er villige til at tage den frem igen og vise vor interesse, når museumsbestyrelsen måtte finde tidspunktet bedre passende«. ⁹ Med bagklogskabens klarsyn kan vi nu se, at det var en syltekrukke, sagen blev anbragt i, og den er ikke siden blevet taget frem. Billederne blev overdraget til museet, hvor de kom til at indgå i den almindelige billedsamling. 71 år efter byrådet sidste gang diskuterede sagen, er den taget op af syltekrukken igen, og der skulle nu være ydet Hugo Matthiessens billeder fuld retfærdighed. ¹⁰ Bagest i bogen findes en komplet liste over de billeder, Hugo Matthiessen optog i Odense i 1915.

Fotografierne er i denne bog anbragt i en orden, der er baseret på motivernes beliggenhed i byen. Billederne kunne imidlertid også have været opdelt efter, hvilke arkitekturer der var tale om. På den måde ville det fremgå, hvilke tidsperioder og arkitekturgenrer Hugo Matthiessen fandt interessante. Ser man lidt nærmere på, hvor i byen Hugo Matthiessen optog sine billeder, viser det sig, at de fire store, gamle gader i Odense (Overgade, Nedergade, Vestergade og Nørregade) danner rammen om mere end halvdelen af alle hans optagelser i Odense. Dertil kommer, at han optog mange billeder i de små sidegader til de fire førnævnte hovedgader. I nyere gader som

Kongensgade og Jernbanegade fotograferede han slet ikke. Det hænger naturligvis sammen med, at de huse, som havde Hugo Matthiessens interesse, lå i de gamle gader nær Odenses hovedfærdsels-åre. Det var især bygninger fra middelalderen og frem til omkring år 1800, der interesserede ham, og ofte var det detaljer ved bygningerne, han koncentrerede sig om.

Hugo Matthiessen har selv beskrevet, hvad det var, han ville med købstadsfotograferingerne. Han skrev bl.a.: »Under arbejdets udførelse er der dog ikke alene lagt vægt på at gengive de enkelte interessante bygninger, men tillige at tilvejebringe en billedsamling af karakteristiske gårdinteriører, gadedøre, skilte, trapper og lignende typiske enkeltheder, samt sidst og ikke mindst af maleriske gadepartier, som endnu ikke er søndrede af nybygninger, men ånder stemning af gamle dages småborgerlige idyl og afslører sådanne ejendommeligheder i bebyggelsesforhold, som tjener til forståelse af pågældende købstads særegne topografi i ældre tid«. ¹¹

Det var, som han selv skriver, borgerhusenes egenart og stemning, han ville gengive. De store købmandsgårde med bindingsværksbaggårde fra 16-1700-tallet var han specielt begejstret for, hvilket også kan aflæses af de mange optagelser fra Odenses gamle købmandsgårde. I 1922 beskrev Hugo Matthiessen Odense på følgende måde: »Bag den moderne maske gemmer den gamle by sit ansigt med de fine, kløge træk, lysende af smag og kultur, og truet stærkt på alle kanter klamrer i afsides kroge som Paaskestræde, Ramsherred og lignende småstræder det gammeldags, småborgerlige bybillede sig endnu til livet som de sidste minder om den smilende, blomstrende by mellem hegn og haver, gennemstrømmet af åen med dens møller, vandingssteder og tvættebroer, dens skræppeskove og klokkedyb, hele den æventyrverden, som til alle tider vil leve i forklaret skær

gennem H. C. Andersens digtning ... Hårdt som udviklingen har presset på, har byens gamle skønhed og helhed lidt svære tab, men trods disse giver det bevarede udvalg af skiftende tiders stilformer dog et vist indtryk af den selvfølelse og frodige livsglæde, som karakteriserede borgerskabet i Odense og også satte sit præg på dets bygninger«. ¹² Hugo Matthiessen mente altså, at det bevarede udvalg af bygninger i 1922 var tilstrækkeligt til at give et rimeligt indtryk af Odenses bygningshistorie.

Befolkningstilvæksten og industrialiseringen tog for alvor fart i Odense i sidste halvdel af 1800-tallet. Det medførte naturligvis en forøget byggeaktivitet, som igen betød, at en række gamle bygninger måtte fjernes. Bl.a. blev byens centrale plads Flakhaven ændret væsentligt først i 1870-erne, da Fyens Disconto Kasse opførte en stor, ny bygning ved pladsen, og et årti senere, da det gamle rådhus blev revet ned for at give plads til et nyt og mere tidssvarende.

Det var bl.a. denne begyndende sanering i de gamle byer, der fik Hugo Matthiessen til at gå i gang med købstadsfotograferingerne. Selv om der allerede i 1915 var saneret en del i Odense, tog byfornyelsen først for alvor fart, efter at billederne i denne bog var taget. Årsagen til saneringerne skal naturligvis findes i den almindelige samfundsudvikling med de krav til byfornyelse, den stillede. Sammenlignet med andre større provinsbyer har Odense imidlertid været særlig hårdt ramt, når det drejer sig om saneringer og gadegennembrud. Bilens indtog i byen krævede plads, og den fandtes ikke i Odense.

Det første større trafik anlæg i selve byen i dette århundrede var anlæggelsen af Filosofgangen og Klosterbakken i perioden frem til 1918. Anlæggelsen af de to gader betød, at en række bygninger måtte nedrives, bl.a. en stor del af Hempels gård ved Klingenberg. I perioden frem til anden verdenskrig fulgte en række mindre vejanlæg og

I 1941 blev Hugo Matthiessen 60 år, og i den anledning hyldedes han af kollegerne med et festskrift. Dette portræt af den modne historiker blev brugt som illustration i festskriftet. Der findes i øvrigt ikke mange billeder af Hugo Matthiessen, idet han meget nødig lod sig fotografere. (Sophus Bengtsson fot., Nationalmuseet).

gadegennembrud; eksempelvis blev der saneret meget bort i kvarteret omkring Sortebrødre Torv for at give plads til Claus Bergs Gade, der i 1936 kom til at forbinde Overgade med Skulkenborg via Sortebrødre Torv. Der skulle også skaffes par-

keringspladser til det stadig stigende antal biler. Specielt blev mange gårde og baghuse i Vester-gade revet ned og grundene udlagt til parkering. Umiddelbart inden anden verdenskrigs udbrud projekteredes en udvidelse og ombygning af rådhuset. I 1942 rev man det 45 meter høje rådhus-tårn ned, men først i 1955 var ombygningen til-endebragt.

Anden verdenskrig satte en midlertidig stopper for udviklingen, men allerede i begyndelsen af 1950erne genoptoges saneringerne bl.a. med bygningen af den nye politigård og gadegennembruddet, der blev til Hans Mules Gade.

I 1960erne eksploderede privatbilismen, og der indledtes nye omfattende nedrivninger for at skaffe plads til bilerne. Den voldsomme saneringsbølge kulminerede som nævnt med anlæggelsen af Thomas B.Thriges Gade. Byens vejnet var hovedsageligt beregnet på øst/vest trafikken, hvilket stammer helt tilbage fra byens anlæggelse ved hovedvejen tværs over Fyn. Gadenettet var derimod svagere udbygget, når det drejede sig om de nord/sydgående forbindelser. Allerede i midten af 1800-tallet var der problemer med den nord/sydgående trafik, og dengang løste man dem bl.a. med Albanibroen, der blev indviet i 1858.

Da biltrafikken i dette århundrede for alvor tog fart, blev gadenettet igen overbelastet med store trafikale problemer til følge. Man var derfor nødt til at sørge for en ny vej, der kunne lede nord/syd trafikken gennem byen. Nogle af landets førende planlæggere og arkitekter blev sat på opgaven, og efter flere forslag og adskillige ændringer blev Thomas B.Thriges Gade projektet vedtaget og ført ud i livet. Den brede vej betød, at byen og det gamle gadenet blev skåret midt over, samtidig med at store dele af bebyggelsen mellem Nørregade og H.C.Andersens Hus blev nedrevet. Til gengæld blev biltrafikken gennem byen forbedret ganske betydeligt. Lige siden åbningen i 1970 er

Thomas B. Thriges Gade blevet stærkt kritiseret. De seneste år er der da også arbejdet med planer om at føre et stort stykke af gaden ned i en tunnel for på den måde at samle byen igen.

Det var ikke kun trafiksaneringer, der ændrede byens udseende. F.eks. medførte udvidelsen af Telefonhuset og Magasin, at området omkring Klingenbergs blev ændret totalt i 1960'erne. Ligeledes skete der en omfattende bortsanering af ejendomme på Skt. Jørgens Gades nordre side. Hertil kommer, at en lang række enkeltejendomme i bymidten har måttet vige for nybyggeri. Senest bragte nedrivningen af Industripalæet på Albani Torv i begyndelsen af 1980'erne sindene i kog.

Alt i alt har de seneste 75 års sanering i Odense medført, at en stor del af Hugo Matthiessens motiver nu er væk. Det giver hans Odensebilleder en særlig værdi, sammenlignet med andre byer, hvor mere er bevaret. Vi kan her se, hvordan de nedrevne huse tog sig ud i 1915, og vi har endda mulighed for at se, hvordan der så ud i Odenses baggårde, noget der ellers kun sjældent blev fotograferet i denne periode.

På de følgende sider er 98 af de 176 billeder, som Hugo Matthiessen optog i Odense, gengivet. Tidligere er knap 30 af billederne offentliggjort som illustrationer, hovedsageligt til de fire registranter for Odenses bymidte samt i tåbindsværket *Odense bys historie*. Fotografierne gengives i denne bog i original størrelse, og de er trykt i duplex – en teknik, hvor der trykkes to gange med forskellige farver og rasterretning. Denne trykmetode sikrer, at de fine gråtoner gengives bedst muligt. Billederne, der er medtaget i denne bog, er valgt sådan, at flest mulige motiver er medtaget, og at de er repræsentative for Hugo Matthiessens Odensefotografering, og endelig er der lagt vægt på, at de teknisk bedste billeder er kommet med. Fotografierne bringes stort set i gadenummerorden inden

Dette billede af ligstenen for Christian Huus og hustru, der er indmuret i Huus' stiftelse Horsetorvet 8, er et godt eksempel på de detaljer, som havde Hugo Matthiessens bevågenhed. Billedet er formindsket i forhold til originalen. (Hugo Matthiessen fot., Møntergården).

for mindre, sammenhængende kvarterer. Når nummereringen ikke altid passer, skyldes det, at der er lagt vægt på, at motiverne på de enkelte sideopslag også harmonerer.

Kortet på forsatsen er tegnet på baggrund af det kort, der var i Odense Vejviser fra 1915. Tal-

lene i de mørke cirkler henviser til den side, hvor billedet fra det pågældende sted er gengivet.

Bogens opbygning gør det muligt at tage den med sig på en spadseretur rundt i de enkelte kvarterer, hvor man så ved selvsyn kan konstatere de mange forandringer, der er sket i Odense i de godt 75 år, der er gået, siden manden med bowlerhatten fotograferede byens gamle huse.

1. Anders Linde-Lauersen: Hugo Matthiessens kulturhistorie, s. 19.
2. Jens Velløv: Hugo Matthiessens Viborg, s. 21.
3. En samlet oversigt over Hugo Matthiessens skrifter findes i Anders Linde-Lauersen: Hugo Matthiessens kulturhistorie, s. 145-56.
4. H. St. Holbeck (red.): Odense bys historie, s. 487. Allerede i 1923 havde Hugo Matthiessen skrevet et kort afsnit om Odenses gamle huse i J. P. Trap: Kongeriget Danmark. Fjerde udgave bind IV.
5. Hugo Matthiessen: Fotografering af gamle købstadshuse (Fortid og nutid 1. hæfte, s. 35-36).
6. Uddrag af Odense byråds forhandlinger for 1914-15, s. 150.
7. Hans Stiesdal: At rejse med Hugo Matthiessen. (Strejftog over Danmarks bygningskultur. Festskrift til Harald Langberg, s. 266-69).
8. Forlaget Hikuin planlægger for tiden udgivelse af en del af Hugo Matthiessens herregårdsbilleder.
9. Stenografisk referat af møde i Odense Byråd 16.3.1920 (i arkivet på Odense Rådhus).
10. Forlaget Hikuin har tidligere udgivet Hugo Matthiessens billeder fra Viborg, Ålborg og Grenå.
11. Hugo Matthiessen: Gamle gårde i Horsens (Architekten 17. bind, s. 139).
12. Daniel Bruun (red.): Danmark – land og folk IV, s. 107-08.

Nedergade – Frederiksgade

Navnet Nedergade skal forstås som den nedre gade mod åen, set i forhold til Overgade. Gade-navnet er tidligst kendt fra 1452, men gaden er utvivlsomt flere hundrede år ældre.

Grundene ned mod åen var store og dybe, mens de på den anden side var presset af Overgades ejendomme. Nedergades bebyggelse må altså være opført efter, at Overgade var udstykket.

Nedergade blev for alvor bebygget i renæssancetiden, og enkelte af de nuværende huse rummer større eller mindre dele af disse renæssancebygninger.

I 17-1800-tallet var gaden beboet af småhandlende og håndværkere, og desuden var en del af de øvre ejendomme bagbygninger til de store Overgadegårde. I vort århundrede blomstrede en livlig industri i området mellem Nedergade og åen, og mere end 1.000 mennesker havde deres daglige arbejde her. Det var virksomheder som N. Tørrings Tobaksfabrik, Blumensaadts Sæbesyderi og Hagen & Sievertsens Æskefabrik og Stentrykkeri, der beskæftigede de mange mennesker. I dag er fabrikkerne væk og med dem en stor del af bebyggelsen på sydsiden, hvor der nu i stedet er opført beboelsesejendomme, mens der på nordsiden findes en række specialbutikker. Området ned mod åen er for en stor dels vedkommende udlagt til grønne arealer.

Sydøst for Nedergade ligger Frederiksgade, der helt tilbage til middelalderen var den vigtigste udfaldsvej fra Odense mod syd. Broen, der her førte over åen, blev fra middelalderen kaldt Møllebro, hvilket betyder den store bro. Senere ændredes det til Møllebro, og Frederiksgade kaldtes ganske simpelt: gaden uden for Møllebro Port.

Gaden var en del af hovedvejen til Svendborg og Fåborg, og fra begyndelsen af 1800-tallet blev den også udfaldsvej mod Nyborg. Den øgede trafikmængde gjorde, at den smalle bro blev en stadig mere generende flaskehals. I 1844 blev den gamle Møllebro udskiftet med en ny og bredere bro, udført i støbejern af M. P. Allerups Jernstøberi. Kørebanen var belagt med træ. Ved indvielsen i 1844 var broen den første af sin art i Danmark. Den blev opkaldt efter Fyns guvernør, kronprins Frederik VII, og fik navnet Frederiksbroen. Gaden uden for Møllebro Port blev ved samme lejlighed omdøbt til Frederiksgade. Den nye bro bedrede trafikforholdene afgørende, og samtidig satte broen gang i byens udvikling syd for åen. I løbet af de næste årtier blev Frederiksgade udbygget med mindre virksomheder og beboelseshuse.

Nedergade 5

Huset stammer fra tiden omkring år 1600 og er et otte fags egebindingsværkshus i to etager. Ved brandtaksationen i 1761 ejede Mads Christensen huset, og det fungerede da som udlejningsejendom. Efter adskillige ejerskift og forbedringer blev huset i 1855 købt af brændevinsbrænder og værts-husholder Hans Frederiksen, som indrettede værtshus i bygningen. I 1915 blev det drevet under navnet P. Wiiles Beværtning af dennes enke Andrea Wiile.

I 1930'erne blev værtshuset afløst af A. Froms Fæste- og Udvandrerkontor, som dog ikke overlevede de begrænsninger, krigen satte på udvandringen.

I 1980 blev ejendommen gennemgribende restaureret, og det bindingsværk, der havde været gemt under et tykt pudslag, blev nu afdækket. Restaureringen var så vellykket, at den blev præmieret af Odense Kommune.

Nedergade 27

Forhuset blev opført i 1745 af kancelliråd Mogens Mule. I 1835 købte cand. pharm. Nicolai Niemann Blumensaadt huset, og kort efter startede han sæbesyderi og -udsalg i naboejendommen nr. 25. Fabrikken fik succes fra begyndelsen, og snart blev nr. 29 også inddraget i fabrikskomplekset. Nedergade 27 blev brugt til arbejderbolig for de ansatte. I 1915 var dele af forhuset udlejet til andre formål. Bl.a. havde Odense Avis til huse i bygningen. Avisen var en konservativ lillebror til Fyens Stiftstidende, men den gik ind i 1934.

I 1961 blev forhuset til nr. 27 revet ned, da portåbningen var for lille til de store lastbiler, der havde overtaget transporten af råvarer og færdige sæber. Blumensaadts Fabrikker blev i Nedergade indtil 1976, pladsen var da for alvor blevet for trang, og man valgte at flytte ud til et af de nye industrikvarterer.

Fabriksbygningerne er nu fjernet og erstattet med almen-nyttet boligbyggeri.

Nedergade 9

Bindingsværkshuset var opført til beboelse en gang i 1700-årene. I 1816 indrettede Jørgen Hansen brændevinsbrænderi i gården, og i 1869 blev der bygget et nyt forhus vest for det gamle. Huset kan netop anes til højre i billedet. Her blev der indrettet en butik, hvor brænderiets produkter kunne sælges. Omkring 1880 overtog købmand J.G.Andersen ejendommen, og han udvidede straks brænderiet med nye bagbygninger og indførte dampkraft.

I 1918 måtte brændevinsbrænderiet lukke, og efter nogle år som beboelsesejendom blev bindingsværkshuset revet ned i 1927. I stedet blev der indrettet 45 automobilgarager i bagbygningerne, og hvor forhuset havde ligget, kom der nu en benzintank.

I 1979 blev det meste af ejendommen saneret bort til fordel for nybyggeri. Forhuset til højre eksisterer dog stadig som nummer 9 A.

Nedergade 32-36

Til venstre ses de tre huse nr. 32-34-36. Nr. 32 og 34 havde fælles oprindelse i en to etager høj bygning, der blev opført en gang i første halvdel af 1500-tallet. De to huse blev adskilt i 1700-tallet og derefter ombygget på hver sin måde.

I begyndelsen af 1930'erne blev forhuset til nr. 32 nedrevet og et nyt opført. Nr. 34 er bevaret i god stand og restaureret i 1978, hvor bindingsværket blev afdækket. Ved siden af det ligger nr. 36, der er bedre kendt som Lahns Stiftelse.

Handskehandler Johan Matthias Lahn testamenterede ved sin død i 1802 50.000 rigsdaler og ejendommen Nedergade 36 til en stiftelse. I 1803-04 blev hans gård revet ned, og bygningen på billedet blev opført i stedet.

Stiftelsens mål var at sørge for undervisning, tøj og mad til fattige og forældreløse børn. Børnene fik undervisning og forplejning her, men boede ude i byen hos bedrestillede familier.

Nedergade 36

Bagsiden af Lahns Stiftelse er fotograferet sådan, at blikket nærmest suges ind i porten og ud ad den åbne dør til den solbeskinnede Nedergade.

Relieffet over porten forestiller stiftelsens grundlægger, handskehandler Johan Matthias Lahn. Der var normalt omkring 50 fattige børn i skolen, hvoraf hovedparten var piger. Ud over skolegangen fik de kost og tøj; til gengæld skulle børnene arbejde to timer hver dag, hovedsagelig med klædefremstilling.

Stiftelsen ophørte med undervisning i 1903 og koncentrerede sig i stedet om at give kost og logi til fattige forældreløse børn. I 1978 flyttede institutionen til Sanderumvej 66, nu med navnet Lahns Børnecenter. Bygningen her blev omdannet til institut for tale- og hørehæmmede. Forhuset er fredet.

Nedergade 37

Bygningen i midten er en sidelænge til det forhus, hvor slægten Frydendahl i sidste halvdel af 1700-tallet etablerede købmandshandel. I 1912 købte Wilhelm Løngreens Blikvarefabrik bygningerne.

I forbindelse med første verdenskrig blev der en voldsom efterspørgsel på blik, og især dåser var der mangel på. Der var ikke tid eller kapital til at opføre nye lokaler, og

derfor rykkede Løngreens Blikvarefabrik ind i de eksisterende nabobygninger.

Slibestenene, der står op ad bygningen, tilhørte købmand S. F. M. Jensen, som havde overtaget forretningen. Skiltet over vinduet fortæller, at øltønder kunne erhverves i butikken.

Alle bygningerne er revet ned.

Nedergade 37

Relieffet af Frederik IV var opsat i købmand Jensens butik bag hylden med krydderier. Årsagen til, at det hang i forretningen, kendes ikke.

Der er ingen tvivl om, at Hugo Matthiessen først og fremmest ville fotografere relieffet, mens købmandsvarerne udenom kun var et nødvendigt onde. Det understreges af, at den ellers så omhyggelige fotograf ikke gjorde sig ulejlig-

hed med at undgå fluefangeren i forgrunden til højre og bøjlen fra vægten til venstre.

Med nutidsøjne er det nok i højere grad købmandens sirligt opstillede varer, der gør billedet interessant. På disken og hylderne ses bl.a. Otto Mønsted margarine, Brasso pudsecreme, Vibe-Hastrup læderfedt, Maizena mel samt en lang række andre kendte og nu ukendte varer.

Nedergade 41-39

Ejendommen på hjørnet af Nedergade og Brogade, Nedergade 41, husede i 1915 H. H. Helgesens Damp- og Wienerbageri samt Konditori. Før ham havde der været bagere på stedet siden sidste halvdel af 1700-tallet, og traditionen med en bager i hjørneejendommen er fortsat helt frem til i dag.

De to skilte »skridt om hjørnet« markerer, at heste af hensyn til trafiksikkerheden skulle holdes i skridtgang, når de rundede hjørnet.

Huset ved siden af er Nedergade 39, hvor der i 1915 var blikkenslagerforretning i forhuset, mens Løngreens Blikvarefabrik producerede i bagbygningerne. Blikvarefabrikken blev i 1931 omdannet til A/S Hastrup's Fabrikker. Begge huse var fra 1700-tallet og blev revet ned i første halvdel af 1930'erne for at give plads til en udvidelse af Brogade.

Nedergade mod vest

Gaden er her fotograferet fra Brogade og op mod centrum. Bygningen bag den lille hund er nr. 38, der sammen med nr. 40 til højre blev opkøbt af kommunen og revet ned i begyndelsen af 1930'erne i forbindelse med udvidelsen af Brogade og Frue Kirkestræde. Den plads, der blev tilbage efter vejudvidelsen, anvendes nu til beskyttelsesrum og legeplads.

Mod midten af billedet ses nr. 36-32, og videre kan gadens nordlige husrække følges næsten helt til Overgade.

Til venstre ses nr. 33-27, som alle er revet ned og erstattet med nyt boligbyggeri.

Nedergade 24

Huset er bygget med en førstesal, der er forskudt lidt ud over stueetagen. Denne byggestil tyder på, at det er opført engang i midten af 1500-tallet, men den første ejer, der kendes, er billedhugger Anders Hansen, der i 1682 var indehaver af huset. Skiftende håndværksmestre ejede sidenhen bygningerne og drev deres forretning herfra. I 1846 blev

ejendommen købt af købmand Moritz Faber og lagt ind under Overgade 41. Derved blev huset gjort til baghus, og der blev indrettet pakhus i bygningen.

I 1967 åbnede den nuværende forretning Kramboden i ejendommen, og de gamle lokaler er ikke ændret væsentligt siden Fabers tid. Huset er nu fredet.

Frederiksgade 2

Ejendommen kaldes også Sukkergården, fordi et interessentskab i 1751 købte gården og indrettede den til sukker-raffinaderi. Inddampningsanlæggene gav en vis risiko for ildebrand, så raffinaderiet blev anlagt på et sted, som dengang lå uden for byen. Denne placering viste sig at være hensigtsmæssig, da der faktisk flere gange udbrød brand i komplekset.

I 1835 ophørte raffinaderiet, og købmand Elias B. Muus købte gården. Han ombyggede den i de næste årtier, så den blev egnet til købmandsgård.

I 1915 havde sønnen, grosserer L. B. Muus overtaget ejendommen, der nu er fredet.

Skiltene omkring porten markerede, at L. B. Muus var britisk, nederlandsk og svensk konsul.

Bilen var en af de godt 200, der fandtes i hele Odense Amt i 1915, og den tilhørte antagelig H. C. Petersen og Co., Kongensgade 76.

Overgade – Paaskestræde – Torvegade – Skt. Jørgens Gade

Overgade er en af Odenses ældste gader. Arkæologiske undersøgelser tyder på, at her allerede midt i 1000-tallet fandtes en egentlig vej, belagt med mindre sten. Gaden har fra meget gammel tid været en del af Odenses hovedgade, og samtidig har den væsentligste del af trafikken fra bælt til bælt passeret gennem Overgade. Gadens oprindelige navn var da også Adelgade, der er en anden betegnelse for en hovedgade. Først fra omkring 1500-tallet kendes navnet Overgade.

På Braunius' kort fra 1593 kaldes den del af Overgade, der ligger op mod Vestergade, for Sildeboderne. Navnet hentydede til, at gaden på denne strækning fungerede som torveplads fra middelalderen, hovedsagelig med salg af fisk og kød.

Overgade har været fuldt udbygget ud til Vor Frue Kirke allerede omkring år 1300. Det er dog meget lidt af middelalderbebyggelsen, der er bevaret – i dag er der kun nogle kældre og murerter tilbage. »Ruinen« på I. Vilh. Werners Plads (oprindeligt Overgade 3) er nok det mest kendte eksempel på den gamle Overgadebebyggelse. Gaden har gennem mange århundreder været domineret af de store købmandsgårde.

I forbindelse med den lenshyldning, der i 1580 skulle foregå på Albani Torv, beordrede Frederik II, at der skulle anlægges et forbindelsesstræde mellem torvet og byens hovedgade – Overgade. Dette forbindelsesstræde blev i lang tid kaldt Nystræde og derefter Torvestræde indtil 1898, hvor navnet blev ændret til det nuværende Torvegade. Hele strædet blev saneret bort i forbindelse med anlæggelsen af Thomas B. Thriges Gade. Strædet er nu en del af den firesporede vej, der har delt byen.

Parallelt med Torvegade ligger Paaskestræde, der er en del af byens oprindelige gadenet. Den fungerede som forbindelsesled mellem Overgade/Nedergade og åen. Gaden har fået navn efter byfoged Laurids Paaske, der i slutningen af 1500-tallet var ejer af en større gård i strædet. Den nordlige del af gaden var bebygget med sidebygninger til Overgade 19 og Nedergade 1.

Mod øst fortsætter Overgade ud i Skt. Jørgens Gade, der var udfaldsvej for trafikken mod Nyborg og Storebælt. Gaden har fået navn efter det middelalderlige spedalskhedshospital, der lå uden for byens porte på det areal, som nu udgøres af Skt. Jørgens Gade 16-34. Hospitalet var et større, lukket område med kirke, kirkegård, landbrugsjord og værksteder. De tvangsanbragte spedalske skulle arbejde enten i landbruget eller i værkstederne som en slags betaling for opholdet.

I 14-1500-tallet dalede antallet af spedalske voldsomt, og i forbindelse med reformationen valgte Christian III at lukke alle spedalskhedshospitaler i landet. Skt. Jørgensgården blev i 1542 overtaget af Gråbrødre Hospital. Gårdene ved Skt. Jørgens Gade blev i hospitalets eje indtil 1800-tallet, hvor de fleste ejendomme blev solgt til private.

Paaskestræde 3-9

Her ses Paaskestrædes sydvestlige bebyggelse ned mod åen. Grundene tilhørte oprindeligt den katolske bispegård. Efter reformationen kom gården i privat eje, og i 1716 omdannede den fynske adelskvinde Karen Brahe den til adeligt jomfrukloster. Omkring 1870 begyndte jomfruklostret at sælge ud af dets besiddelser, heriblandt disse ejendomme i

Paaskestræde. Efter at de var overgået til privateje, skete der løbende ombygninger af de enkelte huse, hvorved de udviklede det individuelle præg, de har i dag.

Til venstre et tidstypisk træk: den hestetrukne mælkevogn bringer frisk mælk til strædets beboere.

Torvegade

Gaden er fotograferet mod Overgade; til venstre ses indgangspartiet til Løveapoteket i Overgade 8. Bygningerne til højre var sidehuse til Overgade 9.

Torvegade hørte til byens absolut bedste kvarterer, og hjørneejendommen mod Overgade, der var fra 1600-tallet, havde en glørværdig fortid som bolig for borgmestre og rådmænd. Bemærk gadespejlet ved vinduet på første sal. I 1915 var gadespejle meget almindelige, som det også vil fremgå af mange af de følgende billeder.

Bygningerne var i 1915 hjemsted for en række mindre virksomheder, bl.a. var der sværtefabrik, tobaksfabrik og kunstklinkeri. I forhuset mod Overgade havde Lunning's Boghandel til huse.

Bygningerne i Torvegade blev revet ned i slutningen af 1950'erne for at give plads til gadeudvidelsen i centrum.

Overgade 4

I 1582 afsluttede den mægtige købmand Oluf Bager byggeriet af et treetages stenhus. Bygningen kom til at danne rammen om Odenses første vinkælder. Huset er senere blevet kendt som Jordan. Hvor længe der var vinkælder i bygningen vides ikke, men i 1783 lejede byen bygningen og brugte den til sygehus under en kønssygdomsepidemi, der rasede i Odense. Da epidemien var overstået, ophørte lejemålet, og der blev almindelig beboelse og forretninger i ejendommen. I 1915 var der bageri, mejeriudsalg, pensionat og lægepraksis.

Årstallet 1889, der stod skrevet over porten, markerede, at Jordan dette år gennemgik en større restaurering. Initialerne GL og CL skulle vise, at det var apoteker Gustav Lotze og hans hustru Christiane Lotze, der stod bag ombygningen. Pladen over porten var opsat af Oluf Bager i 1582, og den findes nu på Møntergården.

Jordan blev revet ned i 1966 som led i Thomas B. Thriges Gade planen.

Overgade 13

Baggården til Overgade 13 var præget af, at bygningen husede købmand J. M. Nielsens forretning. De mange kasser og tøn-der var tom emballage fra de varer, købmanden fik hjem for at videresælge i løs vægt.

Ejendommen havde fungeret som købmandshandel helt tilbage til 1700-tallet. Ved udskrivningen af en ekstraordinær indkomst- og formueskat i 1789 boede to af byens rigmænd professor Hans Sibbern og løjtnant J. Sass i ejendommen.

I 1915 udgik der stadig hestetrukne dagvogne fra Odense til en lang række fynske byer. Vognene medtog både passagerer og gods. Fra gården her udgik dagvognen til Ellinge.

Den utydelige skygge på brostenene er en kat i bevægelse, som Hugo Matthiessens langsomme optagelse ikke har kunnet fastholde.

Bygningerne blev nedrevet i 1950'erne, og i stedet blev Hafniahus opført.

Overgade 14

Ejendommen blev i 1840'erne købt af vinhandler Niels Jensen, der siden 1821 havde haft vinhandel i Overgade 12. Sidehuset til venstre blev nybygget i 1844, mens tværhuset, der adskilte første og anden gård, kunne nøjes med en kraftig renovering. I disse bygninger var der vaskehus og folkekamre til de mange mennesker, som arbejdede for den drif-

tige forretningsmand. Loftsetagen var, som i de fleste større handelshuse, indrettet til oplagring af varer.

Niels Jensens vinfirma eksisterede til 1923, hvor det blev overtaget af Vingården.

Den første baggård, der her er fotograferet mod nord, er bevaret. Gennem porten kan anden baggård lige skimtes.

Overgade 14

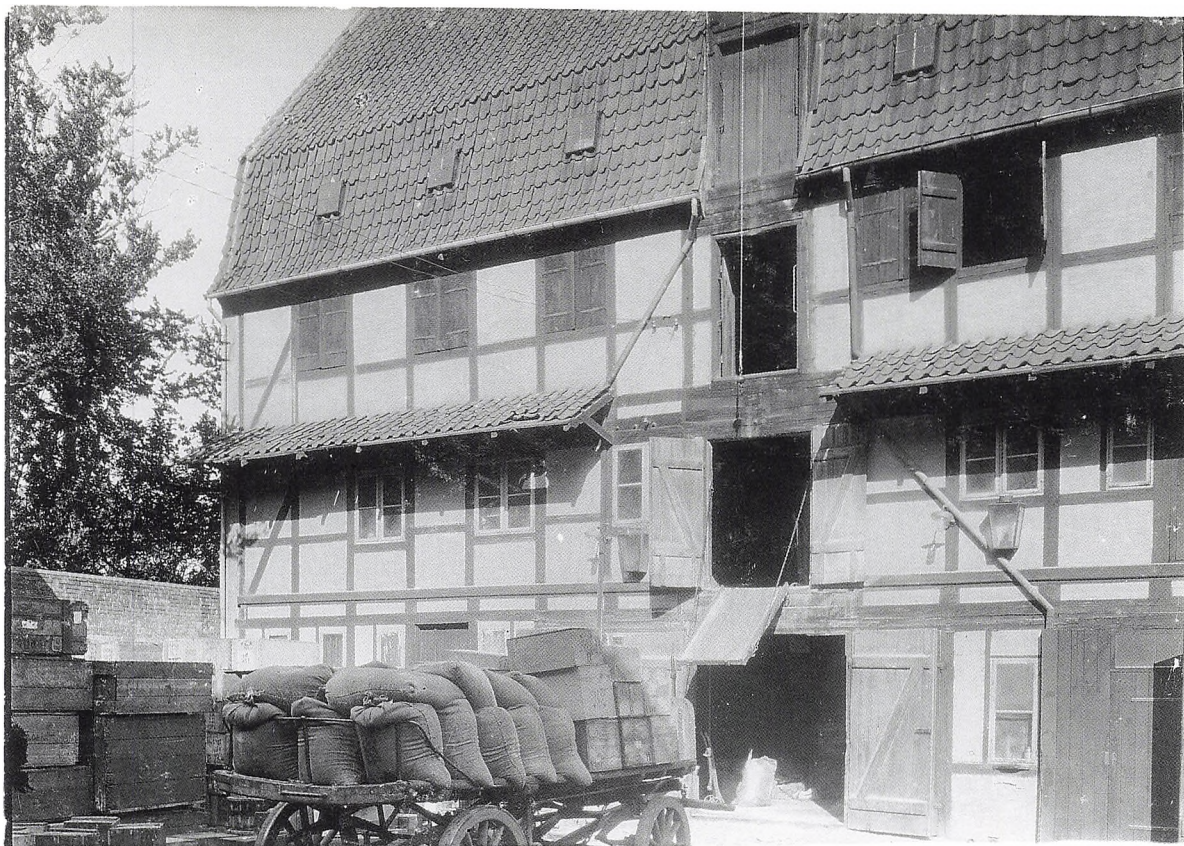
Anden baggård er fotograferet mod nordvest. Købmand Henning Jensen opførte bygningerne i midten af 1700-tallet, og længerne var beregnet til stald- og ladebygninger.

Det var helt op til dette århundrede almindeligt, at der til større byejendomme var lader og stalde, hvor der kunne være et omfattende husdyrhold. I forbindelse med ombygningen 1844 blev længerne omdannet til beboelse og lagerlokaler.

Bemærk den skarpe kontrast mellem lys og skygge. Kontrasten er typisk for Hugo Matthiessens billeder, fordi han gerne arbejdede i klart solskin.

Det lille skur med to døre nederst til højre er gårdens lokummer.

Baggården blev revet ned i 1953, da Hagen & Sørensen etablerede trykkeri på stedet.

Overgade 14

Niels Jensens officielle titel som vinhandler skal næppe tages for bogstaveligt. Han har sandsynligvis handlet med et broget sortiment af varer, hvoriblandt korn må have spillet en væsentlig rolle. I begyndelsen af 1850'erne blev pladsen igen for trang, og han lod derfor denne treetages bygning opføre på den bageste del af grunden ud mod Bangs Boder.

Bygningen tjente som stald og kornlager. Lageret blev opført med mansardtag, dvs. at den nederste del af taget var

meget stejl. Denne tagtype gav et særdeles rummeligt loft og er derfor typisk for den periode, hvor de pladskrævende kornprodukter udgjorde en væsentlig del af handelshusenes omsætning. I 1915 blev bygningen stadig brugt til lager.

Lyterne ved siden af porten vidner om, at billedet er taget i en overgangsperiode mellem gaslys og elektrisk lys, idet der var en gaslygte og en elektrisk pære på begge sider af porten.

Denne del af Overgade 14 blev også revet ned i 1953.

Overgade 19

Gården er hovedsageligt fra 1600-tallet, og den er opført som købmandsgård. Tiden som købmandsgård sluttede i 1777, da justitsråd og købmand Christian Hamann Dreyer måtte overlade gården til sine panthavere. Efter et par ejerskifter blev gården i 1804 købt af fattigvæsenet og indrettet til arbejdsanstalt og fattigskole.

Fattigforsorgen i Odense var ved årsskiftet 1803-04 blevet reorganiseret, således at den nu også skulle tage sig af fattige

i de omkringliggende landsogne. Samtidig fik man langt større beløb til rådighed, så der blev råd til at købe denne ejendom.

Sidehuset til venstre blev benyttet til arbejdsanstalten. Her blev de fattige, arbejdsduelige lemmer beskæftiget med klædefabrikation og i mindre omfang med snedkerarbejde.

Overgade 19

Arbejdshusets længe ses til højre. Til venstre er det bagsiden af hovedbygningen mod Overgade. Denne del af ejendommen blev indrettet som mødelokale for fattigkommissionen og som skolestue for fattiglemmernes børn. I 1812 besluttede kommunen, at børn af ubemidlede forældre skulle gå i fattigvæsenets skole. Skolens elevtal blev kraftigt forøget med denne vedtagelse, og bl.a. blev H. C. Andersen elev i skolen.

Antallet af fattiglemmer og ubemidlede børn steg kraftigt i første halvdel af 1800-tallet. Pladsen i Overgade blev derfor for trang, og i 1846-47 byggedes en ny fattiggård i Vindegade. Ved salget af Overgade 19 blev køberne pålagt at rykke forhuset tilbage for at lette adgangen til Nedergade. Den vestligste del af forhuset kunne blive stående, mens resten måtte nyopføres.

Overgade 19

Her ses østfløjens facade mod Paaskestræde. Ved auktionen i 1847 var to kendte Odenseborgere, grosserer Nikolai Wilhelm Petersen og urmager Georg Schmidt højstbydende. Sammen forestod de den krævede ombygning af ejendommen.

Bortset fra mindre forbedringer blev denne sidelængde ikke ændret væsentligt efter de to investorers opkøb af ejendommen. Lokalerne blev anvendt til en række forskellige produktionsformål. I en periode i sidste halvdel af 1800-tallet havde Gregersens og Rasmussens Privatskole til huse her.

I 1904 flyttede Hagen & Sørensens Litografiske Etablissement ind i bygningen. Virksomheden blev der indtil 1953, hvor den nye fabriksbygning i baggården til Overgade 14 kunne tages i brug.

I 1915 blev den store ejendom brugt til en lang række formål, bl.a. var der fotograf, trikotageforretning, købmand og rulleforretning. Skiltet til venstre for døren reklamerer for rulleforretningens elektriske maskinrulle.

Overgade 19

Denne seks fags bindingsværksbygning er resterne af et gavlhus langs Paaskestræde. Oprindeligt var det bygget i 14 fag, men ved hovedbygningens tilbagerykning i 1847 måtte den nordligste del af huset rives ned.

Huset er et typisk renæssancehus, udsmykket med rosetudskæringer, og et af de ret få renæssancehuse, der har overlevet til nu. Midt i bygningen er der indsat en plade, der oplyser, at H. C. Andersen gik i fattigskole her. På en måde et fromt bedrag, for fattigskolen lå i den del af forhuset, som blev revet ned i 1847.

Alle de fotograferede bygninger i Overgade 19 eksisterer stadig og er nu fredet.

Overgade 45-47

De to forhuse nr. 45 og 47 stammer begge fra 1600-tallet. I 1915 blev forhusene brugt til forretninger og beboelse. På facaden af nr. 45 ses en farverfane, fremstillet af blå vadmelsdug. Fanen markerede, at her havde en farver sit værksted.

I 1917 overtog fabrikant L. P. Jørgensen ejendommene. Han foretog en større ombygning af forhuset til nr. 47, bl.a. med en tilbygning til trappe og toilet. Mod Overgade fik

han lavet de meget specielle altaner med gitre, der indtil for nylig prægede bygningen. I bagbygningen etablerede han en bilforretning med tilhørende værksted. I 1922 blev forretningen suppleret med Auto Caféen, som var indrettet i for- og sidehuset af nr. 45.

Husene eksisterer stadig, men i en meget ombygget form.

Overgade 23

Det lave klassicistiske hus blev skabt omkring år 1800 ved en kraftig ombygning af et 1500-tals bindingsværkshus.

Ejendommen, der strækker sig bagud og omfatter Nergade 2, var indtil ca. 1790 to adskilte ejendomme, som har huset et varieret udvalg af forretninger og håndværk. Mest trofaste mod stedet har bagerne været, idet der fra midten af 1700-tallet og frem til 1926 var bageri/konditori i ejendommen.

Husets klassicistiske præg forsvandt helt, da tobaksfabrikant Erik Stokkebye i 1938 købte ejendommen og indrettede Den gamle Kro. Omskæbelsen til restauration medførte en voldsom modernisering inde som ude. Facaden blev genskabt i bindingsværk, og soklen blev forsynet med kampesten.

I 1915 havde Mutter Sams Conditori og Café til huse i nr. 23, og i nabohuset nr. 25 havde barber og ligtorneoperatør M. Meulengrath sin forretning. Begge forhuse eksisterer stadig.

Overgade 28

Ejendommen ligger på det østre hjørne af Overgade og Overstræde. Den er første gang omtalt i 1433, da den tilhørte Hans Mule, som senere blev borgmester i Odense. Gården omfattede Overgade 28-30 og strakte sig hele vejen bagud til Sortebrødre Kloster. I 1836 blev ejendommen delt, og den østlige del blev til Overgade nr. 30. Overgade 28 blev kaldt Apostelgården, fordi den havde figurudskæringer på forhuset. Nogle har derfor ment, at det kunne være denne ejendom, Claus Berg fik overdraget af dronning Christine, og at de udskårne knægte fungerede som en slags

reklame for hans billedskærværksted. Denne teori holder dog nok næppe.

Hovedbygningerne ses fra gårdsiden. Til venstre er det forhuset mod Overgade, og i midten er det sidehuset mod Overstræde.

Gården fungerede som så mange andre i Overgade hovedsageligt som handelshus. I 1915 var der gæstgiveri og bageri i ejendommen. Siden 1922 har der været restaurant i forhuset.

Bygningerne er bevaret, og både for- og sidehus er fredet.

Overgade 26

Forhuset til nr. 26 er bygget sammen med nr. 24, og de to ejendomme har denne store gård fælles. Gården kaldes Paghs gård efter købmand Theodor Pagh, som havde forretning her fra ca. 1880. Det var sandsynligvis Overgade 26, dronning Christine skænkede til billedskæreren Claus Berg. Det er i hvert fald et faktum, at Hans Madsen Bager, der var Claus Bergs svigersøn, ejede stedet i midten af 1500-tallet. Gården er her set mod nordøst. Længen til højre blev

bygget som stald og lager omkring 1795. De bageste pak-huse blev bygget af købmand P. Rasmussen i 1846-48.

Indtil 1901 var der to baggårde, adskilt ved en tværbygning, men en brand ødelagde tværbygningen, og derved opstod den nuværende langstrakte gård.

Bygningerne, der er fredet, bruges nu til spiserestaurant og kontorer.

Overgade 41

Gården til nr. 41 er her fotograferet mod nordvest. Til højre er det bagsiden af forhuset mod Overgade. Forhuset blev sammen med sidebygningen til venstre opført i midten af 1700-tallet af købmand Erich Poulsen. Samtidig opførtes den imponerende svalegang, der lige siden har sørget for adgangen til førstesalen. Gennem porten i forhuset kan man se udstillingsvinduerne hos genboen, købmand

N. Chr. Hansen, der på ruden fremhæver, at hans specialitet var kaffe.

I 1915 var der to butikker i forhuset, J. Dahls Trikotagehandel samt Hansen & Andersens Kolonialhandel. Sidehuset blev brugt som lagerrum for de to forretninger. Både forhus og sidehus er bevaret næsten uændret til vore dage.

Overgade 41

Dette billede er taget fra anden baggård, som samtidig også var gård til Nedergade 24.

Tværhuset med portåbningen er sandsynligvis fra 1800-tallet, og det blev brugt til stald og lager af de skiftende ejere i Overgade 41. Bygningen adskilte Nedergade 24 og Overgade 41.

I 1929 blev tværhuset og det lave udhus til venstre revet ned. I stedet blev der opført en ny lagerbygning til Centralindkøbsforeningen af fyenske Købmænd. De gamle dele af ejendommen er nu fredet.

Overgade 50

Ejendommen kaldes Møntergården, opkaldt efter Møntestræde, der igen havde navnet, fordi det førte fra Overgade til et område, hvor der i middelalderen lå en møntsmedie. Møntergården blev opført i 1646 af Falk Henriksen Gjøe og Karen Bille, to fremtrædende medlemmer af den fynske adel.

I 1930 købte Odense Kommune Møntergården for at sikre den mod nedrivning og for at bevare Møntestræde. I 1938 begyndte kommunen restaureringen af Møntergården.

Facaden, der var udstyret med store butiksrunder, blev genopført i bindingsværk af gammelt egetræ fra Orlogsværftets bolværk. En del af bag- og sidebygningerne blev nedrevet, men til gengæld blev følgende huse efterhånden flyttet til stedet som erstatning: den bevarede halvdel af Eiler Rønnovs gård fra Nørregade 62, en magasinbygning fra Nyborg, Østerbyes gård fra Vestergade 76 samt et hus fra Skomagerstræde. Hele komplekset blev indrettet til det kulturhistoriske museum, som stadig har til huse her.

Overgade 50

Den østre længe ses her igen fra gården, og til højre er det bagsiden af forhuset ud mod Overgade. Frem til 1744 havde Overgade nr. 50 fungeret som bolig for skiftende adelige familier, som havde taget kortere eller længere ophold i Odense. Desuden var ejendommen en overgang udlejnings-ejendom, hvor »pæne« familier kunne bo standsmæssigt. I 1744 blev gården solgt til købmandshandel, og i hele perioden frem til ombygningen i 1938 vedblev der med at være forretning i bygningerne.

I 1915 ejede grosserer Johs. B. Lange ejendommen. Han handlede med alt inden for opvarmning: kakkelovne, kul, koks, briketter og, som det kan ses længst til venstre, også med Höganäs tegl.

Overgade 50 er som tidligere nævnt indrettet til byhistorisk museum, og bygningerne er nu fredet.

Overgade 60

Overgade 60 blev opført i 1764 af rebslager Hans Hansen Leopold og er senere blevet kendt under navnet Rebslagergården.

Her var rebslageri frem til 1813, hvor Niels Møller købte ejendommen og indrettede sæbesyderi. I 1863 startede købmand L. Bondo et brændevinsbrænderi på stedet; det blev i 1910 overtaget af De forenede Spritfabrikker. I dette århundrede har der været en række forskellige virksomheder i bygningerne. I 1915 var der stadig brænderi på stedet, og i

forhuset havde Niels Petersen købmandsforretning. De resterende lokaler var lejet ud til beboelse.

Ved planlægningen af den nye politigård og gadegennembruget Hans Mules Gade blev hele ejendommen i 1940'erne dømt til nedrivning. En energisk indsats fra private og foreninger medførte imidlertid, at forhuset blev reddet og overtaget af Fonden til kulturminers Bevaring. Ejendommen er nu fredet og anvendes af politiet.

Overgade 60-74

Den nordøstre del af Overgade er her fotograferet fra Vor Frue Kirkegård. Helt til venstre ses hjørnet af nr. 60, og bag gadelygten er det indgangen til Præstestræde. Nr. 62, der var præstegård for Vor Frue Sogn, lå for enden af dette stræde.

Til højre for strædet er det nr. 64, som blev bygget i 1847 af brændevinsbrænder Peder Hansen. I 1915 havde Odense Pølsefabrik kontor og lager i ejendommen. Forhuset, der nu er fredet, ejes af Fonden til kulturmindes Bevaring, og det har i store træk gennemgået samme udvikling som Rebslagergården.

Nr. 66, der ligeledes er fredet, er fra midten af 1700-tallet. Ejendommen blev oprindeligt bygget som købmandsgård, men fra 1874 kom den til at rumme Mulernes Legatskole. Forhuset blev brugt til lærerbolig, mens skolelokalerne lå bagved. De er nu revet ned, og politiet har parkeringsplads på området. Bortset fra nr. 68, der blev nedrevet i 1960'erne, er hele husrækken nr. 64-74 bevaret. Nr. 70 blev dog forsynet med ny facademur i 1921.

Overgade 18

Huset er et fornemt eksempel på renæssancebindingsværk. De udskårne halvrossetter i bindingsværket var det foretrukne motiv i de finere renæssancehuse. Man kan nærmest tale om, at rosetterne blev en Odensespecialitet, for ingen andre steder anvendtes dette motiv så ofte som i Odense.

Om udskæringerne i Overgade 18 skrev Hugo Matthiesen: »Overgade 18, hvor ikke alene overgangsfoden, men selv stolper og løsholter fuldstændig dækkes af pragtfulde udskæringer, løbende humleranker med blade og knopper, træer og fugle, jagtscener og flygtende vildt, betegner et højdepunkt i facadetømmerets overdådige og festlige udsmykning«. Hans begejstring for udskæringerne på denne ejendom kan også aflæses af, at han her tog otte nærbilleder af bindingsværket. Bygningen eksisterer stadig og er nu fredet.

Skt. Jørgens Gade

Christian R. Rasmussens Kømandshandel i nr. 12 ses her fra øst. Kømanden havde i 1915 også skænkestue, hvor der kunne nydes øl og brændevin.

Forhuset var fra 1700-tallet, mens bagbygningerne, der til dels kan ses gennem porten, først blev bygget i 1800-tallet. I 1933 blev bygningerne revet ned for at give plads til en gadeudvidelse. Nabohuset til højre er nr. 14, der havde sin oprindelse i en gammel fæstegård, som tilhørte Gråbrødre Hospital. Huset blev revet ned i 1980.

På tagrygningen af sidehuset i købmansgården ses et tagstativ, der blev brugt til Odenses første telefonnet.

Til venstre kan gadens slyngede forløb tydeligt fornemmes. Denne form har gaden fået, fordi bebyggelsen fulgte åens nordre brink. Husene til venstre er nr. 7-1, og længst inde mod centrum kan Overgade 67-65 lige skimtes. Hele denne husrække er bevaret næsten uændret til i dag.

Skt. Jørgens Gade 18

Pottemagergården, som nr. 18 blev kaldt, havde sin oprindelse helt tilbage i Skt. Jørgensgården, der i 1542 blev overtaget af Gråbrødre Hospital. Nr. 18 fungerede som landbrug op til 1825, hvor pottemager Jørgen Christian Sørensen købte gården og indrettede keramisk værksted. Det blev med tiden en temmelig stor virksomhed med adskillige ansatte.

Det gamle pottemagerværksted ses her mod øst. Læg mærke til de lange brædder, der nærmest udgør et forsænket loft. Brædderne blev brugt til at stille de nylavede lerprodukter på, så de kunne tørre, inden de skulle glaseres og brændes.

Pottemagerværkstedet eksisterede indtil 1980, hvor gården blev eksproprieret og revet ned.

Skt. Jørgens Gade 18

Det var meget sjældent, at Hugo Matthiessen under købstadsfotograferingerne optog nærbilleder af personer, og det var således usædvanligt, at han valgte et motiv som dette, der nærmest er et portræt af pottemageren i sit værksted. Pottemageren herover er Christian Mench, der var ansat

som svend hos Matthias Petersen, der i 1907 havde overtaget Pottemagergården.

Arbejds- og lagerrummene var indrettet i gårdens side- og baghuse, og de blev ombygget og udvidet flere gange.

Skt. Jørgens Gade 12-24 og 25-27

Skt. Jørgens Gade fra øst i retning mod centrum. På højre side af gaden er det nr. 12-24. Hele denne husrække er revet ned.

Springet i husrækken ved nr. 22 er opstået, fordi byporten blev placeret her i 1660'erne. Til venstre er det nr. 25 og 27, hvoraf kun nr. 25 er bevaret.

Bemærk gadens brolægning. I 1915 var det mindre end

1/3 af Odenses gader, der havde fast belægning, resten var jord- og grusveje. Skt. Jørgens Gades gode brolægning stammede helt tilbage til tiden før 1800, hvor gaden var en del af hovedvejen mellem Middelfart og Nyborg. Selv efter anlæggelsen af Nyborgvej i begyndelsen af 1800-tallet vedblev Skt. Jørgens Gade med at være en væsentlig indfaldsvej til Odense, så vejbelægningen måtte holdes i god stand.

Skt. Jørgens Gade 18-36

Husene her havde gennem generationer været beboet af arbejdere og småhandlende, som gang på gang havde restaureret bygningerne, så de fik stærkt individuelle præg.

Til højre boede skomager N. M. Madsen, der gjorde opmærksom på forretningens eksistens ved hjælp af støvlen på facaden. Skiltet, som ses ved siden af udstillingsvinduet til højre fortæller, at der også var en autoriseret kollektør for Landbrugslotteriet på stedet. I 1928-29 blev huset revet ned, og skomageren byggede et nyt fireetages hus.

Gasgadelygten på hjørnet ved Ridehusgade var ene om at lyse op i denne del af Skt. Jørgens Gade, så dunkelt har det været at bevæge sig rundt i kvarteret ved nattetide. Det var da også et stadigt tilbagevendende fænomen, at borgerne i byens yderkvarterer klagede til kommunen over for ringe eller helt manglende gadebelysning.

Skt. Jørgens Gade 18-28

Husrækken nr. 18-28 var en del af den bebyggelse, der opstod ud mod Skt. Jørgens Gade, efter at spedalskhedshospitalet blev nedlagt.

Til venstre er det den østre halvdel af Pottemagergårdens forhus. Pottemager Matthias Petersen havde værksted i bagbygningerne, mens glarmester P. A. Hansen havde lejet sig ind i forhuset, hvorfra han drev sin forretning.

I februar 1975 udsendte Odense Kommune en sanerings-

plan for området omkring Skt. Jørgens Gade bl.a. omfattende denne husrække. Som en reaktion på denne plan udarbejdede Byforeningen for Odense i 1977 en bevaringsplan for Skt. Jørgens Gade 14-34 med konkrete anvisninger på, hvordan bebyggelsen kunne restaureres og bevares. Bevaringsplanen og beboerprotesterne hjalp imidlertid ikke, og husene blev revet ned i 1980.

Skt. Jørgens Gade 55-59

De tre huse har fælles oprindelse i et stort bindingsværks-hus fra 1700-tallet. I 1761 tilhørte det Rasmus Jørgensen. Når husenes tilstand og ejerforhold i 1761 kendes, er det, fordi der dette år indførtes en lovpligtig brandforsikring, og i forbindelse med tegningen af denne forsikring blev hvert enkelt hus i byen beskrevet. Der havde tidligere været fore-

taget vurderinger af Odenses ejendomme, f.eks. i 1682, men ikke så detaljeret og systematisk som i 1761.

Husene her fungerer stadig som almindelige beboelseshuse, men de har gennemgået væsentlige restaureringer, bl.a. har de fået fast tag.

Overstræde – Mellemstræde – Møntestræde

De tre stræder har alle fungeret som forbindelsesled mellem Sortebrødre Kloster og Overgade. Hovedindgangen til klosterområdet lå der, hvor Overstræde nu munder ud i Sortebrødre Torv. Der er derfor næppe tvivl om, at Overstræde var den vigtigste indfaldsvej til klostret. Man må forestille sig, at strædet har været skueplads for en livlig trafik af munke, handlende og øvrige med ærinde til det store klosterkompleks.

Den første skriftlige omtale af strædet er fra 1433, hvor det benævnes Sortebrødre Klosters Stræde, men siden har gaden skiftet navn flere gange. Ved brandtaksationen i 1761 blev navnet Overstræde brugt for første gang. Bebyggelsen ved den sydligste del af strædet er opstået som bagbygninger til hjørneejendommene Overgade 26 og 28, der begge er meget gamle.

Det midterste af de tre stræder bar navnet Mellemstræde indtil 1936, hvor strædet blev inddraget som en del af Claus Bergs Gade, der fra dette år forbandt Overgade med Skulkenborg, via Sortebrødre Torv. I forbindelse med anlæggelsen af Claus Bergs Gade blev den østlige side af strædets bebyggelse revet ned for at give den nye gade tilstrækkelig bredde.

Det østligste af de tre stræder er Møntestræde. I 1927 arbejdede kommunen med planer om at bortsanere den østlige side af strædet for at lave en forbindelsesvej mellem Overgade og Skulkenborg. I den forbindelse skrev Hugo Matthiessen en artikel i Nationaltidende den 6. september 1927, hvori det bl.a. hed »... og længst mod øst møder man endelig Møntestræde. Lille og beskedent er det unægteligt, men mærkelig fyldt af stemning og ærværdig af alder, idet det allerede i 1460'erne betegnes med dette navn, som skriver

sig fra Møntergården, møntværkstedet, som lå omtrent for strædets nordlige ende nær sortebrødrenes klosterkirke og 1420 skænkedes af Erik af Pommern til Kristi Legems Alter i St.Knuds Kirke. Et skønnere stykke gammelt Odense findes ikke«. Den nuværende bebyggelse i Møntestræde er opstået som bagbygninger til Overgadeejendommene, idet hele den østre side af strædet er bagbygninger til Overgade 52. På den vestre side blev der i begyndelsen af 1700-tallet opført nogle rytterstalde, som senere udstykkedes til mindre, selvstændige huse. Men allerede i 1617 var Pernille Lykkes Boder blevet opført på denne side af strædet.

I mellemkrigstiden opkøbte kommunen ejendommene omkring Møntestræde for at bevare det smalle strædes egenart og for om muligt at skabe en museumsgade. Det lykkedes ikke at skabe en hel museumsgade, men Møntergården anvender i dag bygningerne på den vestlige side af Møntestræde til museumsvirksomhed, og en del af bygningerne på den østlige side bruges til magasiner.

Strædet er lukket med et plankeværk nogenlunde midt mellem Overgade og Sortebrødre Torv. En afstikker fra Overgade og ind i strædet kan dog stadig fremkalde minder om den atmosfære, Hugo Matthiessen var så begejstret for.

Overstræde

Overstræde er her set fra Overgade mod Sortebrødre Torv.

Til venstre er det sidebygningerne til Overgade 26. De blev opført i 1795 af købmand Johannes Bang. Til højre kan sidehusene til Overgade 28 lige anes; de blev i 1800-tallet brugt til brændevinsbrænderi.

Strædets forløb kan følges helt ned til Ramsherred. Den fremskudte bygning bag vognen var Overstræde nr. 4, også kaldet Sortebrødrehus. I 1915 havde William Larsen sit litografiske trykkeri i stueetagen, mens resten af huset blev brugt til beboelse. I 1972 blev huset gennemgribende ombygget, bl.a. fjernedes det synlige hjørne og den øverste etage.

Sidebygningerne i forgrunden eksisterer stadig. På den vestre side af strædet er de godt vedligeholdt, hvorimod sidebygningerne til Overgade 28 er meget forsømte, men der arbejdes nu med planer om at restaurere hele ejendommen.

Overstræde 2 b

Bygningen til venstre er Overstræde 2 b, der oprindeligt var en del af ejendommen Overgade 24-26. Den blev bygget i 1846-48 af købmand P. Rasmussen. Bygningen er et typisk pakhús af solidt bindingsværk, som sørgede for, at der kunne opbevares store mængder tunge handelsvarer i bygningen. De små vinduer og luger gav det nødvendige lys og den udluftning, der skulle til for at holde det oplagrede korn tørt. De kraftige skodder, som stadig eksisterer, sørgede for, at handelsvarerne ikke forsvandt efter lukketid.

I dag har fagforeningen Firma-Funktionærerne kontorer i det gamle pakhús. Den høje bygning i baggrunden er tredje bagbygning til Overgade 14, og den er som nævnt revet ned. Også den lave bygning til højre ved hjørnet af Bangs Boder er fjernet.

Overstræde

Overstræde er her set fra Sortebrødre Torv mod Ramsherred. Til højre er det bagsiden af den bygning, der indtil året før havde rummet Odense Teater. Det flyttede i 1914 til den nuværende bygning i Jernbanegade.

Teatret blev bygget i 1795 som det første skuespilhus uden for hovedstaden. Det havde plads til ca. 400 tilskuere, og efter datidens målestok var det meget stort. I mange årtier vedblev det da også med at være provinsens største teater.

Den sidste forestilling i bygningen blev opført 1. maj 1914, og den afsluttedes med en epilog, hvori det bl.a. hed:

Til tidens fremskridt må
det hele passe,
ved Gud den var for slem
den gamle kasse!

Efter lukningen fungerede ejendommen som husvildebolig. I 1921 nedbrændte bygningerne delvis, og i 1926 blev resten af komplekset revet ned, og grunden blev en del af Sortebrødre Torv.

Til venstre for teatret ses en del af Overstræde 11, som stadig eksisterer. I 1915 var huset delt op i tre, hvor der boede henholdsvis en skomager, en cykelhandler og en malermester.

Mellemstræde

Gaden er set mod Sortebrødre Torv. Husene for enden af gaden lå ved Sortebrødre Stræde, hvis østlige del blev revet ned for at give plads til opførelsen af Fyens Forum i 1936. Umiddelbart efter blev yderligere fire huse fjernet, da Claus Bergs Gade skulle anlægges. Blandt de sidstnævnte var det lave hus for enden af gaden.

Bebyggelsen i Mellemstræde, som gaden stadig hed i 1915, var en- og toetages huse opført i 17-1800-tallet og beboet af arbejdere og småhåndværkere. I forbindelse med gadens udvidelse i 1936 blev hele husrækken til højre revet ned. En del af bebyggelsen til venstre er bevaret, men i stærkt ombygget form.

Møntestræde

Strædet er her set fra Overgade. Fotografiet giver et godt indtryk af, hvor langt og smalt det var. Til venstre er det facaden på Overgade 50, og udstillingsvinduet er fyldt med købmand Johs. Langes kakkelovne. I slutningen af 1930'erne blev forretningen lukket og huset ført tilbage til dets oprindelige udseende.

Til højre er det nr. 52, som i 1915 rummede Sæbehuset, en forretning med et bredt udbud af artikler til den personlige pleje. Huset og forretningen er der stadig, men Sæbehuset er skiftet ud med en smørrebrødsforretning.

Møntestræde

Mod nord mandede Møntestræde ud i Sortebrødre Torv, og nord for dette var byens kvægtorv placeret, indtil det i 1912 flyttede til Rugårdsvej. De bygninger, der kan ses for enden af strædet, lå således i Østergade.

Til venstre er det Pernille Lykkes Boder, der blev bygget i 1617 som fattigstiftelse af adelskvinden Pernille Lykke. Der skulle »så længe som verden står bo tre ærlige trængende kvindfolk og to drenge, faderløse og moderløse, som skal gå i den latinske skole«. Stiftelsen fik en kapital på 130 rigsdaler,

som blev bestyret af sognepræsten ved Vor Frue Kirke. Af renterne skulle han årligt udrede en rigsdaler til hver af de tre kvinder.

Der var nedskrevet nøje krav til de fattiglemmer, som boede i stiftelsen, bl.a. skulle drengene hver morgen og aften synge salmer for de fattige. Hvis kvinderne opførte sig anstændigt, kunne de bo i stiftelsen, til de døde. Drengene måtte derimod højst bo der i tre år.

Møntestræde

Pernille Lykkes Boder er her set mod Overgade. I den nordlige ende af stiftelsen blev der indrettet to boliger til udlejning. Indtægterne herfra skulle dække udgifterne til brændsel og andre løbende boligudgifter for de øvrige beboere.

I 1955 flyttede de sidste beboere ud af husene, og bygningerne blev indlemmet i det byhistoriske museum

Møntergården. Husene er nu fredede. Selve stiftelsen fik i stedet stillet tre lejligheder til rådighed i Plumsgade nr. 14, der ejes af kommunen. Disse tre lejligheder råder stiftelsen fortsat over.

På højre side af strædet ses et tværhus, der vender gavlen ud mod Møntestræde. Dette hus er fjernet og erstattet af Eiler Rønnovs gård, der i 1939 blev flyttet til Møntergården.

Hans Jensens Stræde – Ramsherred

Kvarteret omkring H. C. Andersens Hus var med de små og relativt simple huse en del af Odenses fattigkvarter. Hans Jensens Stræde med H. C. Andersens fødehjem er sandsynligvis opkaldt efter grydestøber og kirkeværge Hans Jensen, som ejede Nørregade 25 lige syd for strædet. Han døde i 1644, og i 1643 synes Hans Jensens Stræde for første gang nævnt.

Gaden blev tidligt bebygget, og den udspringer fra Nørregade, der er en af byens store gamle gader. Bebyggelsen bredte sig derfra mod øst indtil midten af 1700-tallet, hvor Hans Jensens Stræde var fuldt udbygget. Bygningerne var lave bindingsværkshuse delt op i små enfamiliesboliger.

Ved anlæggelsen af Thomas B. Thriges Gade var Hans Jensens Stræde en af de gader, det gik hårdest ud over. Mere end en halv snes ejendomme blev revet ned, og det, der er tilbage, er delt midt over, så strædet fremstår som to usammenhængende gadestumper.

Den del af gaden, hvor H. C. Andersens Hus ligger, er forsøgt skærmet fra Thomas B. Thriges Gades heftige trafik ved hjælp af en betonmur. Muren skærmer nok mod røg og støj, men til gengæld har den været med til at give H. C. Andersen-kvarteret et reservatagtigt præg.

Ramsherred ligger i forlængelse af Hans Jensens Stræde og var i lighed med dette bebygget med lave bindingsværkshuse, der normalt var lejeboliger. Ved brandforsikringstaksationen i 1761 ejede kun én beboer i Ramsherred sin bolig, resten tilhørte mere velstillede Odenseborgere, som selv boede andetsteds i byen. Omkring år 1800 blev de fleste boliger solgt til beboerne, og i løbet af 1800-tallet blev mange af husene udbygget til to etager, så den ene kunne lejes ud. Gaden blev på denne måde ved med at huse mange mindrebemidlede lejere, blot med den forskel, at husejerne nu selv beboede en del af deres egne huse.

Hans Jensens Strædes vestligste del

Den vestligste del af strædet er fotograferet mod Nørregade. Bygningerne til venstre stammede sandsynligvis fra 1700-tallet, og flere af dem var opstået som bag- og sidebygninger til Nørregadeejendomme. Længst til venstre havde møbelhandler J. K. Isaksen forretning. Hjørnejendommen Nørregade 25 er den eneste af bygningerne på venstre side, der er bevaret.

Bygningerne mod højre var bygget som en del af Oluf Bagers mødrene gård i Nørregade 29, men de er nu omdannet til Hans Jensens Stræde 2-8. Bygningerne længst til højre måtte dog rives ned i forbindelse med anlæggelsen af Thomas B. Thriges Gade.

For enden af strædet ses en ejendom på hjørnet af Nørregade og Graven. Den er nu revet ned, og der er parkeringsplads på stedet.

Hans Jensens Stræde 37 og Ramsherred 2

Billedet er taget fra Hans Jensens Stræde mod Ramsherred. Til højre er det nr. 37, hvor H. C. Andersen siges at være født. Huset blev bygget kort før år 1800, og det var bevaret næsten uændret i 1915.

I anledning af 100-året for H. C. Andersens fødsel overtog Odense Kommune huset i 1905 og indrettede det til museum for den berømte forfatter.

I 1929-30 blev der opført en større mindehal bag bygningerne til højre. Mindehallens facade ud mod Hans Jensens Stræde var høj og monumental og i voldsom kontrast til den

omkringliggende bebyggelse; den vakte derfor en del røre ved opførelsen. I forbindelse med ombygningen af H. C. Andersen-museet i 1974-76 blev facaden udskiftet med det nuværende, mere harmoniske indgangsparti. H. C. Andersens Hus er nu fredet.

Huset til venstre er Ramsherred 2, hvor restaurant Under Lindetræet i dag er beliggende.

Den firkantede metalspand nederst til venstre var den gængse type skraldespand i 1915.

Hans Jensens Stræde 37 og Ramsherred 2-4

H. C. Andersens Hus er her set fra Ramsherred. Midt i billedet kan man følge Hans Jensens Stræde næsten op til Nørregade. De høje bygninger i baggrunden er Oluf Bagers mødrene gård i Nørregade 29.

Gadehandlersken står med sin kunde ud for Ramsherred 2, som blev bygget i 1770'erne for skrædder Henrik Belman. Omkring 1830 rykkede rugbrødsbager Andreas Bang ind i bagbygningerne, og rugbrødsbageriet forblev her indtil 1974. En indmuret sten i baghuset minder stadig om bygningens tid som bageri.

I 1944-45 blev ejendommen gennemgribende ombygget,

hvorved det flotte bindingsværk blev blottet. I 1954 indrettedes forhuset til restaurant, en funktion det stadig har.

Nr. 4 til højre i billedet er bygget omtrent samtidig med nr. 2, men huset blev for få år siden gennemgribende restaureret. Bortset fra en periode som garveri var der beboelse på stedet, indtil »uromager« Chr. Flensted indrettede sin butik i bygningen.

På den anden side af Ramsherred kan hjørnet af nr. 1 netop skimtes. Det er også et 1700-tals hus, som nu er indrettet til souvenirforretningen Fyrtøjet.

Ramshered 19-21 og 26

I 1915 omfattede Ramshered hele strækningen fra Hans Jensens Stræde til Skulkenborg/Østergade. Billedet er taget fra nord og viser det hjørne, hvor de to vinkelrette dele af gaden mødtes.

Husene var opført i begyndelsen af 1800-tallet. Til venstre er det nr. 21, der i 1915 blev brugt til forretning, beboelse og pensionat.

Ejendommen blev, i lighed med nr. 26 til højre, revet ned, da Claus Bergs Gade blev anlagt i 1936.

Det smalle hus i midten er nr. 19, bygget af stenhugger Claus Pedersen i 1806. Huset eksisterer stadig på hjørnet af Ramshered og Claus Bergs Gade.

Ramsherred 32-34 og Rosengade 2

Den store hjørneejendom er Ramsherred 32, som blev opført omkring år 1800. Huset blev i 1915 brugt som udlejningsejendom. Til venstre er det Rosengade 2, hvor skomager J. K. Olsen boede.

Bortset fra den vestligste del af nr. 32, der nu er inddraget under Rosengade 1, blev alle bygningerne her revet ned i forbindelse med Claus Bergs Gades anlæggelse.

Læg mærke til taget på nr. 32 med den synlige udvendige understrygning, som var typisk for 1800-tallets tegltage.

Egetræet, der kaster skygge ud over bygningerne, har overlevet alle omvæltninger i kvarteret og står stadig sundt og friskt på torvepladsen.

Nørregade – Skulkenborg – Skt.Hans Kirkeplads – Vindegade

Nørregade er en af byens meget gamle gader, men først i løbet af perioden 1550-1650 fik gadens nordlige del sammenhængende bebyggelse langs begge sider. Bebyggelsen var en blanding af større købmændsgårde i flere etager og almindelige beboelseshuse.

Da Frederik II i 1575 omdannede Skt. Hans Kloster til kongeslot, kom der for alvor gang i bebyggelsen af Nørregade. Da gaden samtidig var indfaldsvej fra det nordfynske område, udviklede den sig til en af byens vigtigste forretningsgader.

I 1800-tallet kom der en del fremstillingsvirksomheder til gaden. Poul Jørgensens Brændevinsbrænderi i nr. 58-60 voksede i denne periode til byens største, men ved en storbrand i 1891 nedbrændte hele fabrikken. Et andet fremtrædende firma var Slotsbryggeriet i nr. 45, der fra sidste halvdel af 1800-tallet og frem til midten af vort århundrede voksede til et moderne fabriksanlæg af anseelige dimensioner.

Da Thomas B. Thriges Gade åbnedes som parallelgade, og der blev etableret parkeringspladser i nærheden af Nørregade, forventede alle, at Nørregade skulle opleve et nyt opsving, men det kom aldrig. Tværtimod stagnerede gadens forretningsliv, bl.a. fordi de handlende blev afskåret fra deres lokale kunder i det område, der kom til at ligge øst for Thomas B. Thriges Gade.

Skulkenborg, der udspringer fra den nordlige del af Nørregade, var forbindelsesled mellem Nørregade og Østergade. Gaden hørte til de fattigste i byen, og i en periode var Skulkenborg sammen med Rosengade hjemsted for byens prostituerede.

Ved anlæggelsen af Thomas B. Thriges Gade blev den østligste del af Skulkenborg fjernet, og gaden er nu reduceret til en kort forbindelsesvej mellem Nørregade og parkeringspladsen ved Thomas B. Thriges Gade.

Nørregade er forbundet med de større nord-syd gående gader og Vesterbro via Vindegade. Gadenavnet udspringer af ordet »vinde«, der er gammelt dansk for at sno, og da gaden er meget bugtet, er Vindegade et helt naturligt navn. Gadenavnet er kendt tilbage til 1400-tallet, men først i 1800-tallet fik gaden mere sammenhængende bebyggelse. Den første større bebyggelse var dragonkasernen, der blev bygget 1844-46, og som i 1859 blev omskabt til bolig for borgmester Louis Mourier og til forlystelsesetablissementet Pantheon.

Omkring 1860 kom der for alvor gang i byggeriet i Vindegade. Det var overvejende jævne to-etages bygninger, men en del større industrianlæg fandt også plads her i gaden, f.eks. Lorenz Bierfreunds Dampvæveri, der i 1800-tallet var byens betydeligste tekstilvirksomhed.

Nørregade 15

Tavlen over døren stammer fra 1500-tallet og viser Erik Hardenbergs og Anna Rønnovs våben, så det kan med en vis sikkerhed fastslås, at det oprindelige Nørregade 15 er fra denne periode. Bygningerne er dog ændret væsentligt flere gange siden, sidst i 1884, hvor forhuset blev ombygget til dets nuværende skikkelse.

I 1801 købte kurvemager Wilhelm Lange huset og indrettede det til værksted og forretning. Siden har huset været i familiens eje. Kurvemagerfaget er også gået i arv fra slægt til slægt til i dag, hvor Børge Lange Knudsen ejer huset og driver kurvemagerforretningen i det fredede hus.

Nørregade 29

Ejendommen kaldes oftest for Oluf Bagers mødrende gård på grund af den plade, han lod indsætte over indgangsdøren. Inskriptionen lyder: Oluf Bager i Odense by lod her opbygge hans mødrene gård fra ny. Gud unde os at bygge og bo, at vi hos Gud må få den evige ro, sig til ære og os til gavn, i faders, søns og helligånds navn 1586.

Oluf Bager var i sidste halvdel af 1500-tallet en af landets rigeste købmænd og i lange perioder også Odenses største

skatteyder. Han opnåede meget af sin enorme rigdom ved at skaffe forsyninger til hæren under den nordiske syvårskrig 1563-70.

Storkøbmanden fik bygget en række huse i Odense bl.a. Nørregade 29, som nu er fredet.

Nabohusene nr. 27 og 31 er begge væsentligt yngre. Nr. 27, der hørte sammen med nr. 29, blev bygget ca. 1810. Porten er fælles for nr. 27 og 29.

Nørregade 29

Nærbilledet af facaden viser i midten hovedindgangen til forhuset, og over den sidder den førømtalte plade.

I 1915 var købmand Carl Albert Stokkebye Christiansen ejer af ejendommen. Han havde udlejet stueetagens to forretningslokaler. Manden til venstre står og beundrer udstillingsvinduet hos Odense Værktøjsmagasin. Bemærk den store udstilling af nøgler, der fylder en god del af vinduet. Uden for forretningen står en samling redskaber, og det fremgår af de påskrevne priser, at en skovl kunne købes for under 1 kr.

Til højre ses en bid af købmand Johs. Prætorius' forretning. Hans udstillingsvindue var domineret af tobak og vine.

Ejendommen er stadig i Stokkebye Christiansen-slægtens eje, og i forhuset er der nu møbelforretning.

Nørregade 29

Oluf Bagers mødrene gård fra gårdsiden. Til venstre er det bagsiden af forhuset, mens den nordre sidelænge ses til højre. Sidelængerne blev opført til karlekamre, stald og sidst, men sikkert ikke mindst til lagerbygninger.

Nedgangen til hovedbygningens middelalderlige kælder kan ses til venstre, og ovenover er der placeret et meget kunstfærdigt udformet dueslag med fire reder.

Midt på gårdspladsen luftes madrasser og sengetøj i det flotte septembervejr.

Bygningerne er bevaret næsten uændret til i dag. En væsentlig forskel er dog, at det kalklag, der i 1915 dækkede fladerne, er fjernet, så bindingsværket og de typiske halv-rosetter fra renæssancen nu er helt synlige.

Nørregade 29

Hugo Matthiessen har her fotograferet sidehuset mod nord-øst. Sidelængen til højre blev bygget i 1847 til pakhus, stald og korntørring. Længens funktion som pakuhs kan tydeligt aflæses af lugerne og kvisten med hejseværket, der var beregnet til at hejse korn og andre tunge varer op i de tre etager. De to sidelænger fungerer stadig som lagerrum og til dels som beboelse.

De tre bygninger, der er vist på dette og de foregående billeder, var oprindeligt suppleret med en søndre sidelænge. I 1766 blev en del af denne længe udstykket og solgt til ejerboliger. I 1983 blev resten af længen ombygget til Hans Jensens Stræde 2-4.

Nørregade 29

Dette barokvindue er også fra Oluf Bagers mødrene gård. Vinduet er placeret i sidefløjen ud mod gården bag nr. 31, og gennem vinduet kan bagbygningen i samme ejendom skimtes.

Bygningen fungerede som lager for Værktøjsmagasinet, og vinduet er omgivet af værktøj fra forretningen, men ud over den række høvle, der står umiddelbart foran vinduet, er det svært at skelne de enkelte stykker værktøj.

Nørregade 42

Skt. Hans Præstegård blev oprindeligt bygget af johanittermunkene som hospital omkring 1450. Efter reformationen omdannedes bygningen til præstegård. Gården bestod af fire bygninger indtil omkring år 1900, hvor de øvrige tre længer blev nedrevet.

Den hovedbygning, der nu er præstegård, blev kraftigt ombygget i 1636, og bortset fra mindre ombygninger i for-

bindelse med en restaurering i 1906 fremtræder bygningen stadig som i 1600-tallet. Huset er da også fredet.

Bemærk sporvognsskinnerne i brolægningen. Odense havde i 1911 fået sporvogne, og den første rute gik fra Fruens Bøge via Sdr. Boulevard, Vestergade, Kongensgade, Østre Stationsvej, Nørregade og Flakhaven til endestationen på Bülowvej.

Nørregade 36-38

Odense Slot har sin oprindelse i johanittermunkenes Skt. Hans Kloster, der ved reformationen blev kernen i Odensegård Len. Slottet indeholder stadig bygningsdele fra klosteret. I 1575 besluttede Frederik II, at klosteret skulle ombygges til kongeslot, men det blev ikke brugt særlig meget, og det forfaldt da også gradvist. I denne forfaldsperiode blev kongens gemakker jævnligt brugt til oplagring af korn.

Herover ses den ydre slotsgård mod øst. Gennem porten er der adgang til Nørregade.

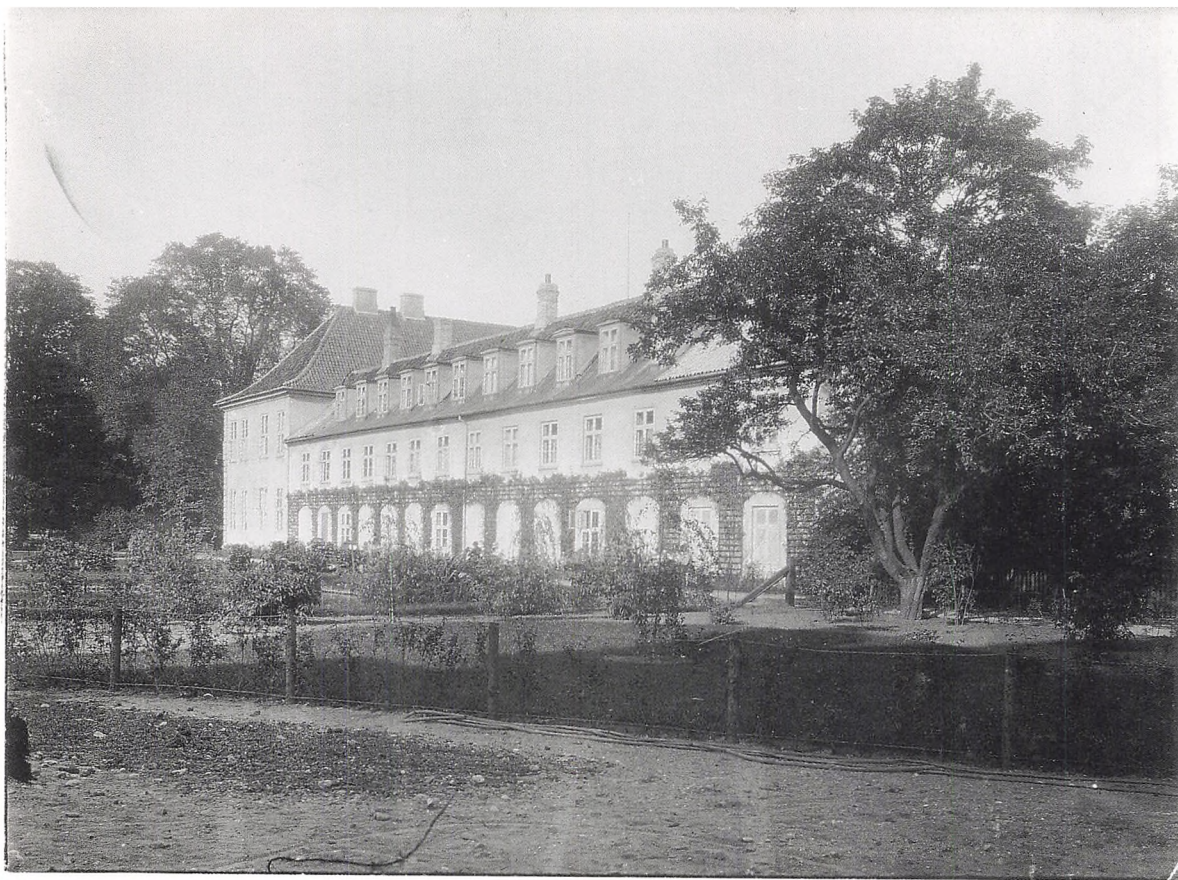
Bygningen til højre var staldlængen mod Vindegade, og her havde Taxamotorkompagniet lejet sig ind. Foran bygningen holder to af firmaets vogne. Bemærk den uniformsklædte taxachauffør.

Nørregade 36-38

Slottet blev efter reformationen drevet som landbrug. Avlsbygningerne lå mod nord og bestod af et stort antal bygninger. Efterhånden som slottet ophørte med landbrugsproduktionen, frasolgte avlsbygningerne. Denne staldlænge mod Vindegade bevarede tilknytningen til slottet og fungerede længe som hestestald og foderrum. I 1915 brugte Taxamotorkompagniet som nævnt bygningen.

I perioden fra 1891 til 1902 gennemgik Odense Slot en omfattende restaurering, og i 1907 købte Odense Kommune hele komplekset med tilhørende jord. I de følgende år skete der en del ombygninger. Staldlængen blev i 1919 omdannet til kontorer, og samme år blev den lille have, der ses til højre for stalden, inddraget til en udvidelse af Vindegade.

Nørregade 36-38

Efter den lange forfaldsperiode i 1600-tallet besluttede Frederik IV i 1720, at Odense Slot skulle ombygges, så det blev en standsmæssig bolig for kongen, når han var i byen. Under et sådant besøg døde Frederik IV i 1730 på slottet.

De eksisterende længer blev ombygget, og der blev opført en ny nordfløj, som kom til at fungere som hovedbygning. Det er den bygning, der vender ud mod Kongens Have og banegården. Gavlen af denne fløj ses længst til venstre.

Vestfløjen i midten kom efter ombygningen til at fungere som beboelse for det underordnede personale.

Hugo Matthiessen, der ellers gik uden om mange af Odenses mere kendte bygninger med sit kamera, var øjensynligt meget begejstret for Odense Slot. Han tog i hvert fald hele 13 billeder af det, flere end af nogen anden bygning i Odense.

Nørregade 36-38

Bagsiden af slottets hovedbygning er fotograferet gennem porten i sydfløjen. Udhænget over indgangsdøren er nu fjernet, men ellers er der ikke sket væsentlige ændringer i bygningens udvendige fremtoning. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at hovedbygningens facade mod gården har næsten samme udseende som facaden mod haven.

Sydfløjen i forgrunden var en af slottets tre oprindelige fløje. Den kom efter opførelsen af nordfløjen til at adskille den indre og den ydre slotsgård.

Odense Slot er fredet og bruges bl.a. til administrationslokaler for magistratens 2. afdeling.

Nørregade 62

Bygningen blev opført i 1547 af lensmanden på Næsbyhoved og Skt. Hans Kloster, Eiler Rønnov, og kaldes derfor Eiler Rønnovs gård.

Gårdens arkitektur afspejler en overgangsperiode mellem bindingsværk fra gotikken og renæssancen. Det er et af de ældst bevarede bindingsværkshuse i Danmark.

Billedet viser imidlertid kun halvdelen af det oprindelige hus; resten var revet ned ved en tidligere lejlighed. Omkring år 1900 var resten af bygningen truet af nedrivning. Odense Kommune købte derfor huset, og i 1903 blev det gennemgribende restaureret, og den 1. november 1910 åbnede Fyns Folkemuseum i bygningen.

I 1939 blev Eiler Rønnovs gård som tidligere omtalt flyttet til Møntestræde, hvor den nu indgår i museumskomplekset Møntergården.

Skulkenborg

Skulkenborg er her set mod Nørregade. Bebyggelsen i gaden var overvejende bindingsværkshuse fra 17-1800-tallet.

Gaden var en udpræget beboelsesgade, hvor mange af boligerne var bygget til udlejning.

Husene i Skulkenborg blev for størstedelens vedkom-

mende revet ned i løbet af 1960'erne, bl.a. som følge af Thomas B. Thriges Gade gennembruddet. Saneringen har været så effektiv, at ingen af de huse, der her ses i Skulkenborg, er bevaret.

Nørregade 56

Gården er bygget i 1780'erne af farver Peter Engelbert Kellinghuusen. Han indrettede farveri i bygningen, og herfra betjente han det meste af Fyn med farvning af tøj.

Da billedet blev taget, havde modist Frida Jeppesen hatforretning i forhuset, side om side med Meldal & Co's Klædeforretning og H. Rasmussens Viktualie- og Pålægsforretning.

Til venstre ses en del af nr. 54, der er fra begyndelsen af 1800-tallet, og som i 1915 bl.a. husede Nørregades Fiskeforretning.

Nr. 58 til højre i billedet blev genopbygget i 1891-92, efter at en brand havde ødelagt bygningen totalt. Ejendommen havde før branden været hjemsted for byens største brændevinsbrænderi. Efter genopbygningen fortsatte brænderiet i bygningen, og i 1915 ejedes det af De forenede Spritfabrikker.

Alle tre huse eksisterer i dag med et næsten uændret ydre.

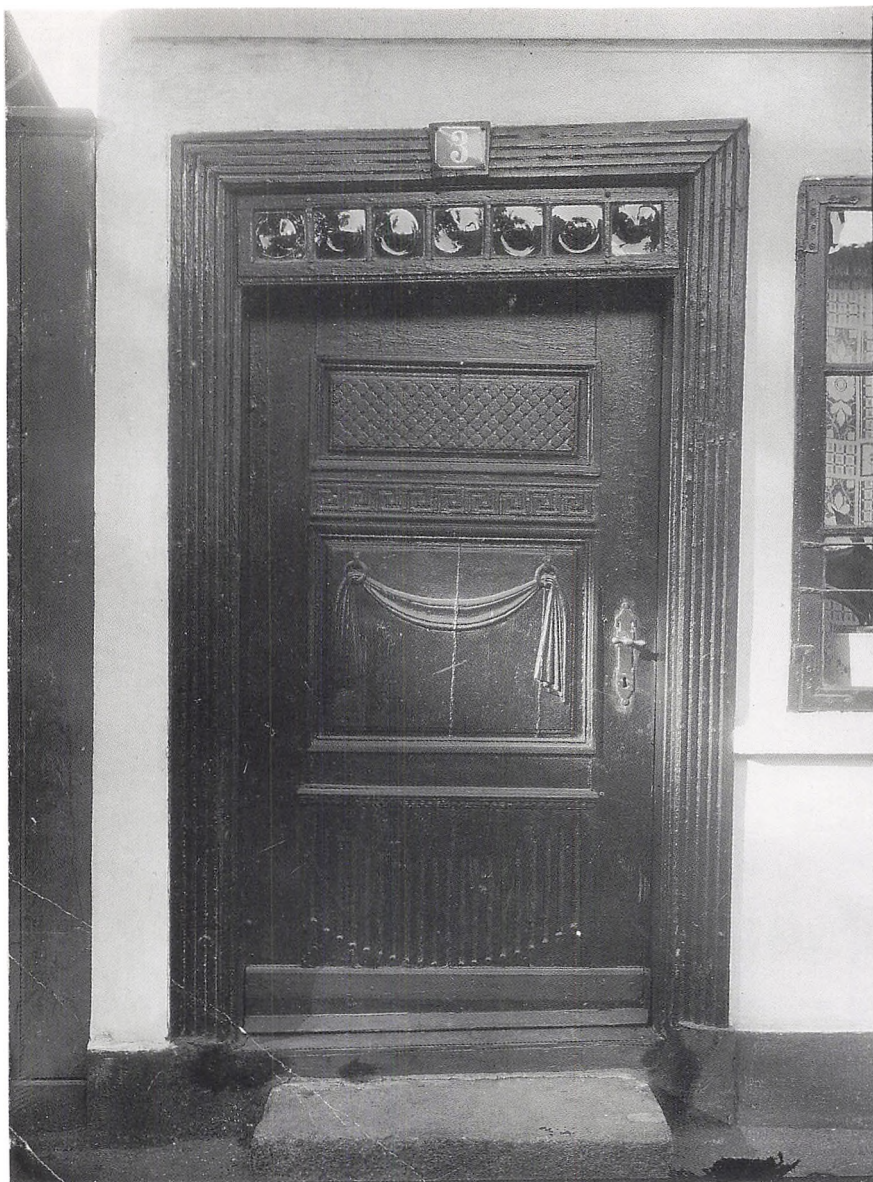
Nørregade 69

Husets oprindelse er lidt uklar, men det vides, at det var købmand Rasmus Østrup, som i midten af 1700-tallet lagde to ejendomme sammen, hvorved Nørregade 69 opstod. Rasmus Østrup drev sin købmandshandel fra gården, og det med en sådan succes, at han i denne periode var en af de fem største købmænd i Odense.

Facaden blev senere ombygget, så den kom til at fremstå som her i klassisk stil.

Skiltet ved porten bekendtgør, at Rasmus Holbeck & Søn i 1915 brugte ejendommen til lager for jern, jernrør, metaller, kul og skiferplader. Bygningen blev revet ned i 1926 og erstattet af et femetages beboelseshus.

Til højre kan man lige se første vinduesrække af det i 1913 opførte hotel Hafnia. Denne bygning står stadig, men bruges nu til forretning og beboelse.

Skt. Hans Kirkeplads 3

Rokokodøren var indgangsdør til Skt. Hans Kirkeplads nr. 3. Da Hugo Matthiessen optog sine Odensebilleder, tilhørte huset fyrbøder P. Hansen. Huset blev revet ned i begyndelsen af 1940'erne, så den eneste bebyggelse, der nu er tilbage på pladsen, er Marie Jørgensens Pigeskole.

De mange små ruder over døren var såkaldte flaskebundsrunder. De havde den fordel, at de var stærke og billige, samtidig med at det buede glas gav et behageligt dæmpet lys.

Skikken med at anbringe en række ruder over indgangsdøren stammer helt tilbage fra 1600-tallet, men kendes også fra vort århundrede.

Vindegade 100

Borgmestergården er opkaldt efter borgmester Louis Mourier, som i 1859 havde købt ejendommen. Huset blev bygget i 1844-46 af proprietær Christian Henrik Hansen, som samtidig byggede dragonkasernen ved siden af. Huset var opført som beboelse for dragonkasernens officerer, men da kasernen kun fik en kort levetid, før den blev til forlystels-

sesetablisementet Pantheon, gik også officersboligen over på civile hænder.

I 1915 ejede borgmester Mouriers enke huset, og hun havde udlejet stueetagen til M. Thorups Pigeskole.

Portbygningen til højre er revet ned, mens selve forhuset er bevaret.

Klosterbakken – Klingenberg

Det åbne område, vi nu kender som Klingenberg, er af ret ny dato. Indtil sidste halvdel af 1800-tallet var Klingenberg en lille og indeklemmt plads uden større betydning. En række bortsaneringer af ældre huse gav dog mere plads. Den store åbning kom, da bystyret efter opførelsen af det nye rådhus på Flakhaven besluttede at nedrive den gamle latinskole, således at Klingenberg kunne forenes med Flakhaven til ét stort torv.

Det nye stortorv kom til at fungere som torvehandelsplads helt frem til mellemkrigstiden. Efter første verdenskrig blev mere og mere trafik ledt ind over pladsen; derved blev torvefunktionen langsomt, men sikkert kvalt, og Klingenberg udviklede sig i stedet til et trafikknudepunkt.

En af årsagerne til den voksende trafikmængde på Klingenberg var åbningen af Klosterbakken som forbindelsesled mellem Filosofgangen og Klingenberg. Klosterbakken åbnedes for offentlig trafik i november 1918. Gadegennembruddet var led i et større projekt, som Odense Kommune påbegyndte i 1907 efter at have overtaget Munke Mølle med tilhørende grund. I 1915 købte kommunen også Hempels Gård, der lå umiddelbart vest for Skt. Knuds Kloster, og dermed var muligheden åbnet for vejgennemføringen. Klosterbakken kom til at gå lige gennem Hempels Gård, således at en del af bygningerne måtte fjernes. Øst for vejen blev resterne af det gamle Skt. Knuds Kloster bevaret og senere restaureret.

Ud over anlæggelsen af Klosterbakken blev Munke Mølles grund brugt til en ny samlekleak ved åen og til at opføre et nyt og større elektricitetsværk til afløsning af den gamle lysstation i Vindegade.

Malekarmen eller Bagåen, som den også kaldtes, var en forgrening af Odense Å, som kommunen overtog sammen med Munke Mølles grund. Længs med Malekarmen var der en mindre spadseresti, som blev kaldt Filosofgangen. I 1909 begyndtes en opfyldning af Malekarmen med jord fra Nonnebakken. Efter opfyldningen blev der anlagt en bred vej på stedet, og den overtog navnet Filosofgangen.

Klosterbakken 2

Skt. Knuds Kloster blev grundlagt kort før år 1100 af benediktinermunke. Klosteret udviklede sig frem til reformationen til Odenses største og rigeste stiftelse.

Efter reformationen vedblev klosteret med at være en selvstændig institution indtil 1571, hvor det blev opløst og jorden forlenet bort. Klosteret blev siden brugt til mange forskellige formål.

Skt.Hans aften 1913 brændte en stor del af bygningerne.

Billedet herover er taget mod vest og viser den udbrændte sydlænge, der senere blev delvist genopbygget.

De lave bygninger i forgrunden blev revet ned kort efter, at dette billede blev taget, og arealet omdannedes til Klosterhaven. De to mænd og hesten står på det sted, der nu er den inderste del af Klosterhaven. Den høje bygning til højre i baggrunden er den vestligste del af den længe, der nu huser biblioteket.

Klosterbakken 2

Til højre ses den længe, hvor Odense Gymnasium og Fyens Stiftsbibliotek har haft til huse.

Kasser og tønder vidner om, at klostret blev brugt til en række verdslige formål i 1915. Tidligere havde bl.a. Thomas B. Thirge haft værksted i nogle af bygningerne 1894-98. I døråbningen til venstre anes et par vaskekoner i færd med dagens dont.

I perioden 1915-19 gennemgik klostret en større restaure-

ring og ombygning. Bl.a. blev den øst/vestlige fløj på foregående side forlænget, så den kom til at dække området i forgrunden her. I denne nybygning blev der samlings- og udstillingslokaler, og fra årsskiftet 1919-20 rykkede Odense bys offentlige læsesal ind. I 1924 flyttede det nystartede centralbibliotek også ind i stueetagen. Biblioteket er nu rykket op på første sal, og den gamle læsesal bruges til udstillinger.

Klosterbakken 2

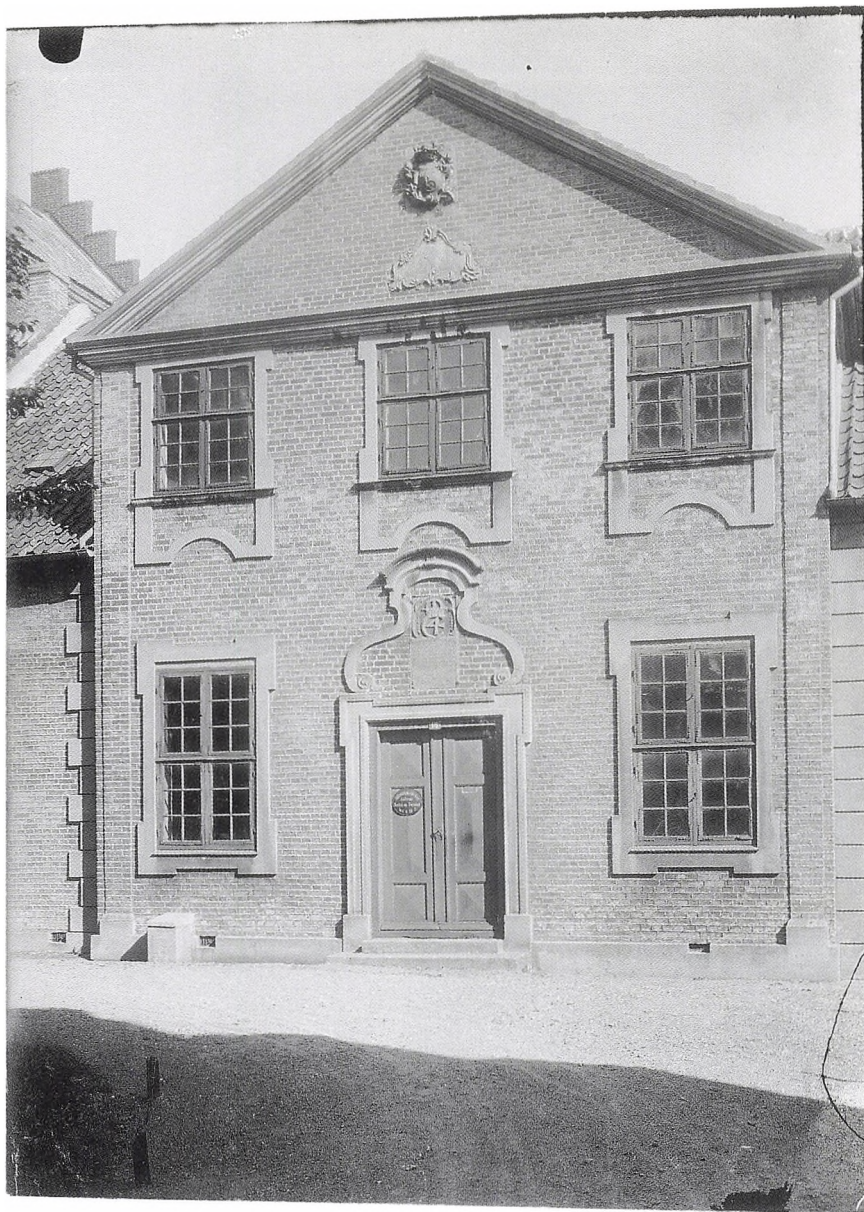
Tværbygningen indeholder stadig en del rester af det ældste kloster. I 1755 blev den gennemgribende ombygget, men siden er den kun ændret ubetydeligt. Ved branden i 1913 blev denne del af klostret ikke berørt.

I 1623 begyndte Odense Gymnasium i denne bygning. Skolen var en slags overbygning til Latinskolen, der lå umiddelbart vest for Skt. Knuds Kirke. Ved skolereformen i 1802 blev de to skoler slået sammen til én, som fik navnet Odense Katedralskole.

I 1915 havde Fyens Stiftsbibliotek til huse i bygningen, og det fremgår af skiltet på døren, at der kun var adgang til biblioteket mandag og torsdag fra kl. 2 til 3, men søgningen var også stærkt begrænset.

Husnummeret over døren er nr. 18, fordi bygningen dengang havde adresse på Klingenberg.

Over døren ses Christian IV.s monogram; det var i hans regeringstid, at gymnasiet blev oprettet. Hele klosterkomplekset er nu fredet.

Klingenberg 16

Denne gård midt på Klingenberg blev kaldt Hempels Gård efter fabrikant Søren Hempel, der indtil 1880'erne havde klædefabrik i en del af bygningerne.

Bygningernes alder kendes ikke nøjagtigt, men de er bygget omkring år 1800 til dels på resterne af Skt. Knuds Klosters vest- og sydfløje.

Hugo Matthiessen viste Hempels Gård en helt speciel interesse, idet han fotograferede gården fra 11 forskellige vinkler. De mange optagelser af gården skyldes sikkert, at

kommunen i 1915 havde købt Hempels Gård for at foretage et gadegennembrud mod syd. Museumsinspektøren ville derfor bevare et fotografisk minde om de bygninger, der havde udsigt til at blive revet ned.

Billedet viser den nordøstlige del af gården, der oprindeligt var hovedbygning beregnet til beboelse. I 1915 var der auktionslokale længst til venstre, ved siden af lå det kvindelige fæstekontor og Klingbergs Manufakturforretning.

Klingenberg 16 – Munkemøllestræde

Her har Hugo Matthiessen drejet kameraet en smule mod vest, og han har derved fået fotograferet resten af den nordlige fløj.

Bygningen til venstre blev brugt som udstillingslokale af Rasmus Hansens Boghandel, og det var også boghandelen, som benyttede de to udhængsskabe ved indgangsdøren.

Porten i det lave bindingsværkshus var indkørslen til gården fra nordsiden. Til højre ses Munkemøllestræde, og bin-

dingsværksbygningen ved siden af porthuset er det nordligste af de Eilschouske boliger, som omtales senere.

H. C. Andersens barndomshjem i Munkemøllestræde anes længst til højre. Huset var endnu i 1915 i to etager, men på foranledning af Odense Teaters bestyrelse blev huset i 1930 ombygget til én etage, så det igen tog sig ud, som da H. C. Andersen boede der.

Klingenberg 16

Den nordøstlige side af Hempels Gård ses her fra gårdsiden. I baggrunden er det Skt. Knuds kirketårn, og uret viser, at billedet blev optaget kl. 8.30, hvilket bekræftes af skyggernes placering. Optagelsen er på mange måder typisk for Hugo Matthiessen, idet der er sol og skarpe skygger, gårdens »drejning« følger ind i skyggen ved det store træ,

og samtidig er der perspektiv i billedet med kirketårnet i baggrunden.

Som nævnt blev den østligste del af Hempels Gård revet ned, da Klosterbakken blev anlagt. Resten af bygningerne faldt i 1930'erne for at give plads til opførelsen af det nye telefonhus.

Klingenberg 16

Nogle af bindingsværksbygningerne i Hempels Gård er her fotograferet mod øst. Skt. Knuds Kloster kan netop skimtes bag træet og gennem porten. Til højre ses gårdens sydfløj. Det var her, de gamle bygningsrester fra Skt. Knuds Kloster fandtes, men de blev fjernet sammen med resten af bygningerne. Det var også i disse bindingsværksbygninger, at fabrikant Søren Hempel klædefabrikation havde fundet sted.

Helt til venstre kan man se den bageste halvdel af en bil, men den har tydeligvis ikke interesseret Hugo Matthiessen.

Syd for bygningen, ned mod åen, var der en stor og særdeles frodig have, som set fra åen næsten skjulte bygningerne i grønt. Haven er nu væk, og området har bl.a. givet plads til svømmehallen på Klosterbakken.

Klaregade – Pogestræde – Horsetorvet – Munkemøllestræde

Klaregade har fået sit navn efter Skt. Klara Kloster, som blev grundlagt i 1520 af enkedronning Christine. Klosteret lå på området mellem nuværende nr. 17 og nr. 25.

I midten af 1700-tallet var den nordligste del af gaden bebygget med håndværkergårde hovedsageligt i to etager, mens det mod syd var lavere beboelseshuse, der dominerede. Den sydligste del blev først bebygget i forrige århundrede.

I 1909-10 blev Filosofgangen udbygget til en gennemkørselsvej ved opfyldning af Bagåen, og i 1927 blev Skt. Knuds Kirkestræde udvidet. Det gav nogen nybygning på hjørnegrundene til Klaregade, men også en del trafik. Med de seneste års trafiksanering i Odenses centrum er trafikken aftaget betydeligt i Klaregade, og den nordlige del er blevet gågade.

Pogestræde, der forbinder Klaregade med parkeringspladsen bag Magasin, er ligeledes blevet til gågade. Som parallelgade til Vestergade blev strædet bebygget meget tidligt, bl.a. med baghuse til Vestergadeejendommene. Bebyggelsen i strædet bar præg af, at det var solidt borgerligt byggeri, der var opført til forretninger og håndværk. Pogestræde ændredes markant, da I. G. Jacobsens manufakturforretning i 1967-69 blev udvidet til det nuværende Magasin. Hovedparten af gadens bebyggelse blev revet ned ved den lejlighed, og arealerne omdannet til en moderne forretnings- ejendom og parkeringsplads.

Længere mod syd støder Horsetorvet op til Klaregade. Horsetorvet er første gang nævnt i 1442, og navnet har gaden givetvis fået, fordi der på et eller andet tidspunkt har været hestetorv på stedet. Den nordlige side af gaden blev tidligt bebygget med lave bindingsværkshuse. Den modsatte side blev derimod først bebygget i 1880'erne, da Munke Møllens have blev udstykket til byggegrunde. De nuværende høje beboelseshuse blev bygget ved denne lejlighed, og derved opstod den lidt specielle bygnings sammensætning med lave boder på den ene side af gaden og etageejendomme på den anden. Horsetorvet er nu en kort forbindelsesgade, der fører fra Klaregade til dennes parallelgade Munkemøllestræde. Strædet har navn efter Skt. Knuds Klosters mølle – Munke Mølle, som strædet førte ned til. Munke-mølleport stod lige ved åen, men derudover var der ikke bebyggelse i strædet før i sidste halvdel af 1700-tallet. Munkemøllestræde er nok mest kendt, fordi H. C. Andersen tilbragte størstedelen af sin barndom i nr. 3. Dette hus er nu omdannet til et mindre museum for digteren. Bebyggelsen i strædet var for størstedelen lave bindingsværkshuse, hvor nogle af byens mindre velstillede borgere boede. I 1930'erne ændrede gaden totalt udseende, da telefonhuset blev opført.

Klaregade 42

Bygningen hørte til byens tugt- og manufakturhus. Det åbnede for de første lemmer i 1752. Forinden var der gået fem år med ombygning af den tidligere provstebolig.

Tugthusets mål var at skaffe arbejde til tiggere og fattige samt at have en opdragende virkning på børn og unge, der ikke kunne indrette sig efter tidens love og moral. Det var ikke meningen, at institutionen skulle anvendes til afstraffelse af lovbyggere, men resultatet blev, at et stigende antal kriminelle blev dømt til indespærring i tugthuset.

Tugt- og manufakturhuset ophørte i 1865, men afløstes af

tvangsarbejdsanstalten, der blev i bygningerne helt frem til 1949. Den sten, der blev indmuret i bygningen i 1754, sidder der stadig og minder om husets tidligere funktion. Indskriften lyder:

Et dobbelt nyttigt hus, som dobbelt nytte bringer,
det lærer flittighed og betleriet tvinger.
vor store Frederik vor konge ejegod,
på begge dele har så viislig rådet bod.

Bygningen er nu fredet og anvendes til områdekantor af social- og sundhedsforvaltningen.

Pogestræde 15

Rokokodøren er typisk for 1700-tallets hoveddøre med de tre flaskebundsrunder over døren og de to svungne »ører« som afslutning på selve døren.

Døren er fra Pogestræde nr. 15, hvor Harald Buschs Gas-, Vand- og Smedeforretning hørte hjemme. Bemærk de flotte smedejernsarbejder. Det var funktionelle reklamer for en dygtig håndværker.

Læg også mærke til vandkloset i udstillingsvinduet. Det var i 1915 en meget moderne anordning, der stadig var forbedret de få.

Huset er nu revet ned, og Magasins Varehus er rykket ind på stedet.

Pogestræde

Husene på højre side af strædet var fra 1700-tallet, og en del af dem var opstået som bagbygninger til Vestergadeejendomme.

Harald Buschs forretning ses her igen på højre side. I nr. 9 var der indgang til Carl Güths Bogtrykkeri i Vestergade 28.

Hele denne husrække blev fjernet i 1967-68 for at give plads til opførelsen af Magasin. På venstre side af strædet blev nr. 6-18 nedrevet, og der anlagdes parkeringsplads på stedet.

Det lave hvide hus længst til venstre undgik netop nedrivning ved den lejlighed. Huset, der er fra 1700-tallet, eksisterer stadig og kaldes nu Østbjergs hus efter snedkermester Otto Østbjerg, der i 1930-40'erne drev sin forretning fra ejendommen.

Klaregade 17

I området omkring Klaregade 17 lå oprindeligt Skt. Klara Kloster, som efter reformationen blev omdannet til bispegård. Da biskoppen normalt hørte til blandt de højstlønnede offentligt ansatte, havde hans bolig naturligvis en betydelig størrelse. Bispegården var opført i 1804 til biskop Peder Hansen.

Gården var i klassicistisk stil og bestod af hovedbygningen samt en mindre sidefløj. Derudover var der fem fritstående bygninger på grunden, som anvendtes til stald og lade med mere.

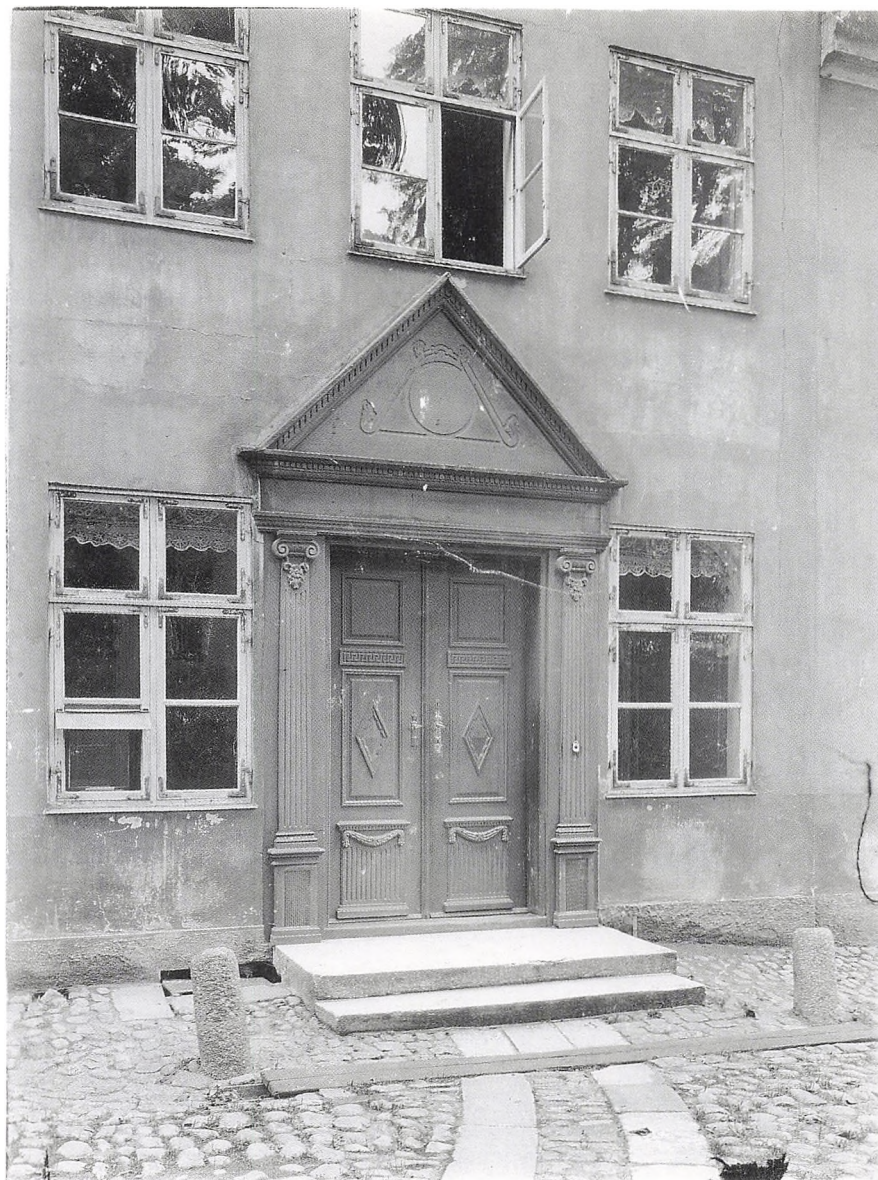
Herover er hovedbygningens facade set fra Klaregade.

Klaregade 17

Bispens hoveddør, der vendte ud mod Klaregade, ses her på nært hold. Døren er ligesom resten af bygningen i typisk klassicistisk stil. De slanke søjler på hver side af døren bærer tilsyneladende et tag hen over døren. Klassicismens inspiration fra de antikke tempelbygninger træder her meget tydeligt frem.

Døren førte ind til to af bispegårdens største rum, nemlig spisesalen og landemodesalen.

Døren og en del af bispegårdens hovedbygning eksisterer stadig, men nu som bagbygninger til Klaregade nr. 25. Huset bruges til almindelig beboelse.

Klaregade 17

Bispegården set fra havesiden. Til højre er det bagsiden af hovedbygningen og til venstre en sidebygning, der lå vinkelret bagud fra forhuset.

Hovedparten af bygningerne blev revet ned i 1916, da den nuværende bispegård skulle opføres. Nybyggeriet blev delvist finansieret ved, at en række grunde mod Klaregade

og Filosofgangen blev frasolgt, så komplekset nu er af mere beskeden størrelse.

Det eneste, der er tilbage af den gamle bispegård, er en fredet kælder, der stammer helt tilbage fra Skt. Klara Kloster, samt det stykke af hovedbygningen, som nu er baghus til nr. 25.

Klaregade 17

Bispens lysthus blev opført i 1700-tallet delvis på pæle ud over Bagåen. Da denne del af Odense Å blev opfyldt, fik lysthuset lov at blive stående, men nu på fast grund som det ses her.

Da en stor del af biskoppens have i 1915 udstykkedes for at skaffe penge til opførelsen af den nuværende bispegård, lå lysthuset på et sted, hvor der skulle bygges nyt. Umiddel-

bart efter at Hugo Matthiessen havde taget dette billede, blev lysthuset derfor flyttet til dets nuværende placering bag Filosofgangen nr. 10.

Her blev det igen placeret på pæle delvis ud over Odense Å. Lysthuset kan i dag betragtes fra åstien mellem Hunderupvej og Munke Mose.

Horsetorvet 6-7-8

Huus' Stiftelse blev opført i 1801 af den rige skomager Christian Huus. Stiftelsens formål var at give husly til otte borgerenker. De midler, der var afsat til stiftelsens videreførelse, var imidlertid så begrænsede, at der ikke var mulighed for en ordentlig vedligeholdelse. I 1878 skænkede en af Huus' efterkommere derfor en anseelig gave, som muliggjorde en tiltrængt restaurering. I 1915 var der stadig brug for stiftelsen, for der boede da hele 10 enker i de fire boliger.

Bygningerne fremtræder fortsat som på billedet, men de er nu overtaget af Odense Kommune og bruges til almindelig beboelse.

Til venstre for stiftelsen ligger nr. 6; et 1700-tals hus, hvor der ud over beboelse var et mindre røgeri i 1915. Bag stiftelsen kan Skt. Knuds Kirke ses, og for enden af Horsetorvet anes til venstre Eilschous boliger.

Længst til højre rager Horsetorvet nr. 7 ud, og der havde Dorin Larsen i mange år en kendt handskeforretning.

Munkemøllestræde 2-4

Strædet med Eilschous boliger er her fotograferet fra Klingenberg mod åen. Købmand Peter W. Eilschou købte ladebygningen til Skt. Knuds Kloster, da kronen i 1764 solgte ud af klostrets ejendom. Han fjernede laden og opførte i årene 1776-81 disse to længer med i alt seks lejligheder.

Det var efter datidens målestok pæne og rummelige lej-

ligheder, som blev lejet ud. Ved Eilschous død overgik boligerne til at være en stiftelse for enker og ugifte kvinder af præste- og købmandsstanden.

Eilschous boliger blev fjernet i 1930'erne for at give plads til det nye telefonhus.

Vestergade – Stålstræde – Vesterbro

Vestergade danner sammen med Overgade den hovedfærdsåre gennem Odense, som siden vikingetiden har ført rejsende fra bælt til bælt. Trafikken ind i byen fra vest blev kontrolleret ved Vesterport, som fra 1580 stod ved det nuværende nr. 81. I 1805 var byen vokset så meget, at porten måtte flyttes længere mod vest, nærmere bestemt til stedet, hvor Søndergade nu begynder.

Vestergade blev hjemsted for byens betydeligste købmænd. Købmandsgårdene havde her mulighed for at udvikle sig, idet de fleste grunde rakte meget langt bagud. På den sydlige side af gaden strakte en del af grundene sig helt ned til åen.

Vestergade fik som de øvrige »købmandsgader« i Odense en opblomstringstid under kornhandelsperioden fra midten af 1800-tallet. Der blev i denne periode bygget livligt i de store købmandsgårde, og især lagerbygninger til korn blev der bygget mange af.

Vestergade er med sin attraktive placering i bymidten blevet byens gågadestrøg og rummer dermed et broget sortiment af forretninger. En stor del af gadens gamle bebyggelse er revet ned og omdannet til p-pladser eller moderne butikker. Sammenlignet med Overgade, som var den anden store købmandsgade, er der bortsaneret voldsomt i Vestergades gamle gårde.

Mod vest fortsætter Vestergade i Vesterbro. I 1851 blev strækningen fra Vesterport ved Søndergade og ud til det nuværende Grønløkkevej navngivet Vesterbro. Den inderste del af gaden blev bebygget i 1700-tallet, mens den ydre bebyggelse først kom til i slutningen af 1800-tallet. I 1872-73 blev sukkerkogeriet bygget ved gadens afslutning mod vest. Den østlige del af gadens bebyggelse blev i begyndelsen af dette århundrede skiftet ud med nye tre- og fireetages beboelsesejendomme med forretninger i stueetagen.

I modsætning til Vesterbro hører Stålstræde til blandt byens ældste gader. Arkæologiske undersøgelser har vist, at der omkring år 1050 var vejbelægning af sten i gaden. Stålstræde har efter al sandsynlighed fungeret som en slags baggade til Vestergade. På Resens bykort fra 1675 kaldes gaden for første gang Staldstræde, og det henviser sandsynligvis til, at de store Vestergadeejendomme havde stalde mod strædet. Det må formodes at være dette navn, der i folkemunde er blevet til Stålstræde. En overgang i senmiddelalderen blev strædet kaldt Grønnegadesti, fordi det lå i udkanten af den daværende bykerne.

Vestergade 11

Ejendommen, hvis gård ses mod nord, blev bygget i slutningen af 1700-tallet som købmandsgård. Omkring 1817 blev der indrettet bryggeri og brændevinsbrænderi i gården, og siden da er den blevet kaldt Bryggergården.

I 1915 var der trikotageforretning og læderhandel i forhuset. Hestevognene og seletøjet tilhørte antageligt Fyens Børste- og Kostefabrik, der havde til huse i ejendommens sidebygninger.

På førstesalen i forhuset blev byens offentlige læsesal indviet i 1911, og den beskedne bogsamling blev der indtil 1919-20, da læsesalen flyttede til det tidligere Skt. Knuds Kloster.

Hele ejendommen blev revet ned, da købmand Chr. Hjort i 1932 opførte den nuværende Bryggergård.

Stålstræde 15-11

Billedet er taget fra Asylgade og viser Stålstrædes nordlige side. Længst til højre kan nr. 6 på strædets sydside lige anes.

Hovedparten af bebyggelsen i strædet var fra 1700-tallet, men med større eller mindre bygningsdele af noget ældre oprindelse.

Hjørneejendommen nr. 15 ejedes i 1915 af tømrermester S. Nielsen. Han lejede en del af bygningerne ud til J. O. Methmann, som havde handskefabrikation i ejendommen. De øvrige huse på billedet blev hovedsagelig brugt til beboelse og mindre håndværksvirksomheder.

Husene nr. 11, 13 og 15 blev revet ned, da arbejderbevægelsens hus, Den nye Forsamlingsbygning, i Asylgade blev udvidet væsentligt i 1938-39.

Stålstræde

Her ses strædet fra den østlige ende. Det første hus til venstre hørte til Vestergade 5, hvor Steffen Dichmanns Eftf.

Chr. J. Hey havde isenkramforretning i 1915. Huset var opført i 1700-tallet, men er nu nedrevet. Stålstræde 6, det høje hus ved siden af, blev bygget i 1901 af købmand Axel Küster. Til højre herfor er det et baghus til Vestergade 9. De to sidstnævnte er bevaret og bruges nu til danseskole og lager. Det hvidkalkede bindingsværkshus er derimod borte.

Huset længst til højre er Stålstræde nr. 3, som sammen med nr. 5, 7 og 9 blev revet ned for at give plads til udvidelsen af Sparekassen Fyn i 1970. Det mest iøjnefaldende resultat af denne udvidelse blev sparekassens nye højhus på Fisketorvet, også kaldet »Pengetanken«.

Vestergade 67

Bag- og sidehusene til Vestergade 67 var for hovedpartens vedkommende opført i 1700-tallet.

Bygningen til venstre husede Poul Søndergaards Bogtrykkeri. Ud over bogtrykkeri og beboelse blev længerne i gården brugt til snedkerværksted og K.Simonsens Piskefabrik.

Hele ejendommen blev revet ned i 1974, da Den danske Bank byggede den nuværende bank- og forretningsejendom.

Vestergade 67

Storkøbmanden Peter von Westen Eilschou blev født i denne ejendom. Da faderen døde i 1738, overtog Peter Eilschou købmandshandelen og drev den videre med så stor succes, at han blev en af byens rigeste borgere. Da hans ægteskab med Anne Marie Becker var barnløst, testamenterede de hele deres formue til velgørenhed, bl.a. til stiftelsen i Munkemøllestræde.

Efter Peter Eilschous død var der en overgang brændevinsbrænderi i gården, men ellers fortsatte ejendommen med at være handelshus. I 1915 var piskefabrikant K. Simonson ejer af Vestergade 67.

Vestergade 72

I 1791 byggede købmand Christian Lottrup en stor firelænget købmandsgård med stalde og kornmagasiner. Billedet er taget mod syd i gården.

Den vestre længe, til højre i billedet, blev ombygget i midten af 1800-tallet. Nogle år tidligere var længen til venstre blevet ombygget, og endelig blev det gamle tværhus i 1857 revet ned og det fireetages pakhus opført i stedet.

Disse ændringer blev foretaget for at skaffe mere plads til den ekspanderende købmandshandel.

I 1915 ejedes Vestergade 72 af købmand og grosserer H. F. Stærmose, som havde lejet en del af bygningerne ud til Vestergades Jernudsalg og Skandinavisk Kaffekompagni.

Bygningerne, der ses her, er alle bevaret og bruges nu bl.a. til restaurant og forretninger.

Vestergade 72

Den vestre længe af Lottrupsgård fotograferet mod nord. Bygningen i tre etager til højre blev sammen med forhuset revet ned i begyndelsen af 1980'erne for at give plads til Sparekassen SDS' nye bankbygning.

I 1883 havde købmand Preisler begyndt Vestergades Jernudsalg i den lange toetages bygning. Jernudsalget blev

på stedet i næsten 100 år, men er nu flyttet til mere rummelige omgivelser ved havnen.

Bindingsværkslængen har kun gennemgået mindre ændringer siden 1915 og bruges nu til frugt-, grønt- og blomsterforretning.

Vestergade 69

Vestergade 69 blev opført i 1826 af købmand David Crone. Facaden var i ren klassicistisk stil.

I løbet af 1800-tallet udviklede ejendommen sig til en af Odenses store købmandsgårde. At den havde et betydeligt format, kan også aflæses af, at ikke mindre end seks dagvognsruter i 1915 havde deres udgangspunkt i nr. 69.

I 1915 havde Carl Gudnitz forretning i ejendommen. Huset blev revet ned i 1974, da der skulle bygges nyt på stedet. Samme skæbne overgik som nævnt nr. 67, hvor

N. P. Hansens Skrædderi lå på førstesalen over kaffehuset Skt. Knud.

Bemærk bilen i nederste venstre hjørne. Det var en af de mange lastbiler, Thomas B. Thrige fremstillede i Odense i perioden 1912-18. Ud over lastbiler producerede Thrige også de såkaldte bivejsvogne, der vejede under 450 kg og derfor lovligt måtte køre på bivejene. Ifølge traditionen sikredes den lave vægt ved at lade bilerne indregistrere med meget lette hynder og motorhjælm, som så senere udskiftedes.

Vestergade 97

Gården blev for hovedpartens vedkommende opført i 1830'erne af købmand Jørgen Jacob Limkilde. En del af bygningerne til højre var dog blevet bygget allerede i 1700-tallet.

I 1895 blev ejendommen overtaget af købmand H. J. Hansen, som senere lagde gården sammen med nr. 99 og 101.

Tværhuset til venstre blev anvendt til hestestald og kamre til købmandens ansatte. Bygningen til højre blev, som det kan ses gennem vinduet, brugt til pakhus.

Bemærk pølserne, der hænger til tørre på bygningen. Metoden ville næppe begejstre vore dages levnedsmiddelkontrol.

Bygningerne eksisterer stadig.

Vesterbro 10-12 og 22-30

Forrest til venstre ses nr. 10, som blev bygget i 1804 for suk-kersvend og småhandler Jørgen Hansen. I 1915 var det bager P. C. H. Waiddtø, der havde forretning på stedet. Huset blev revet ned i 1934, og i stedet opførtes et over-dimensioneret fireetages hus. Naboejendommen nr. 12 var ligeledes opført i 1804, men for bødker Hans Sørensen. I 1915 havde K. Nielsen rulleforretning i dette hus.

Disse to huse var anlagt på den trekantede grund, der kaldtes Folden. Grunden var relativt smal mod Vesterbro, så for at skabe ekstra plads blev der anlagt et lille stræde ind

bag ved nr. 12. Langs dette byggedes en længe med leje-boliger. I slutningen af 1920'erne blev strædet omdannet til det nuværende Falen.

Til højre for strædet er det nr. 22-30, der alle stammer fra begyndelsen af 1700-tallet. I nr. 24 havde A. P. Andersen gæstgiveri under navnet Café Dania med egen keglebane som den store attraktion.

De sirligt ordnede bunker på vejbanen vidner om, at der stadig var mange heste i byen og et stort behov for jævnlig gadefejning.

Vesterbro 12 og 22

I midten af billedet ses lejeboligerne i Fålen. I 1813 blev de udstykket til fire små selvejerboliger, og trods deres meget ringe størrelse forblev de uændrede indtil 1933, hvor de måtte rives ned.

Til venstre ses gavlen af Vesterbro nr. 12 og en del af en reklame, der sandsynligvis var opsat af H. Nielsens tobaks-

fabrik i Brogade. Huset blev fjernet i 1983, da en ny boligkarré ved Fålen blev opført.

Hushjørnet til højre tilhørte Vesterbro 22, der var en større ejendom opført i begyndelsen af 1700-tallet med beboelse og stalde. Ejendommen blev sammen med nr. 24 revet ned i 1928 for at give plads til anlæggelsen af Fålen.

Fortegnelse over samtlige Hugo Matthiessens fotografier fra Odense 1915

Adresse:	Motiv:	Neg.nr.:	Side:	Adresse:	Motiv:	Neg.nr.:	Side:
Bispegården	Se Klaregade 17			Klosterbakken 2	Klostrets sydgavl	12886	
Bryggergården	Se Vestergade 11			Klosterbakken 2	Sydføj	12930	
Eiler Rønnovs gård	Se Nørregade 62			Klosterbakken 2	Konsistoriebygningen	12897	94
Frederiksgade 2	Facade	13000	29	Klosterbakken 2	Konsistoriebygningen	12944	95
Frue Kirkestræde 3	Sidelænge	12983		Klosterbakken 2	Konsistoriebygningen	12945	
Frue Kirkestræde 3	Dørtræ	12991		Klosterbakken 2	Dør	12891	
Hans Jensens Stræde 37				Mellemstræde	Facader	12925	64
og Ramsherred 2	Facader	13003	70	Munkemøllestræde 5	Handskemagerskilt	12934	
Hans Jensens Stræde 37				Munkemøllestræde 2-4	Facader	12924	109
og Ramsherred 2-4	Facader	12967	71	Munkemøllestræde nord	Facader	12890	
Hans Jensens Strædes				Møntergården	Se Overgade 50		
Vestligste del	Facader	12942	69	Møntestræde	Facader	12883	65
Hempels Gård	Se Klingenberg 16			Møntestræde	Facader	12996	66
Horsetorvet 6-7-8	Facader	12889	108	Møntestræde	Facader	12963	67
Horsetorvet	Dørtræ	13017		Møntestræde	Facader	12998	
Horsetorvet 8	Ligsten	12896	16	Møntestræde	Facader	12877	
Horsetorvet 8	Dørtræ	13006		Møntestræde	Facader	12880	
Horsetorvet 8	Dørtræ	12989		Nedergade 5	Facader	13036	19
Jordan	Se Overgade 4			Nedergade 5	Dør	12985	
Klaregade 17	Bispegårdens facade	13018	104	Nedergade 9	Facade	12990	21
Klaregade 17	Bispegårdens vestfløj	13010		Nedergade 24	Facade	12909	28
Klaregade 17	Bispegårdens haveside	13011	106	Nedergade 27	Facade	12987	20
Klaregade 17	Bispegårdens hoveddør	13009	105	Nedergade 32-36	Facader	12875	22
Klaregade 17	Bispegårdens lysthus	12893	107	Nedergade 35	Porttræ	12885	
Klaregade 42	Facade	12887		Nedergade 36	Bagside af forhus	12982	23
Klaregade 42	Facade	12888	101	Nedergade 37	Gård	12884	24
Klingenberg 16	Facade	12958	96	Nedergade 37	Interiør	12876	25
Klingenberg 16 og				Nedergade 41-39	Facader	12939	26
Munkemøllestræde	Facader	12962	97	Nedergade mod vest	Facader	12874	27
Klingenberg 16	Gårdside mod nordøst	13031	98	Nørregade 15	Facade	13021	75
Klingenberg 16	Gårdside mod nordvest	12904		Nørregade 29	Facade	12946	76
Klingenberg 16	Gårdside mod øst	12919	99	Nørregade 29	Facade	13038	77
Klingenberg 16	Gårdside mod sydøst	12922		Nørregade 29	Gård	12986	78
Klingenberg 16	Østre dør	12918		Nørregade 29	Gård	13020	79
Klingenberg 16	Sydlig dør	12903		Nørregade 29	Kælderhals	12953	13
Klingenberg 16	Haveside	12892		Nørregade 29	Dørtræ	12954	
Klingenberg 16	Haveside	12949		Nørregade 29	Barokvindue	12952	80
Klingenberg 16	Haveside	12948		Nørregade 36-38	Sidelænge	12950	
Klosterbakken 2	Sydføj	12920		Nørregade 36-38	Bindingsværkshus ved		
Klosterbakken 2	Nordgavl	13035			Skt. Hans kirke	12973	
Klosterbakken 2	Østlige del af klosteret	12894	93	Nørregade 36-38	Ydre slotsgård	12910	82
Klosterbakken 2	Dør i nordre fløj	12905		Nørregade 36-38	Indkørsel til indre		
Klosterbakken 2	Vindueblændinger	12899			slotsgård	12913	85

<i>Adresse:</i>	<i>Motiv:</i>	<i>Neg.nr.:</i>	<i>Side:</i>	<i>Adresse:</i>	<i>Motiv:</i>	<i>Neg.nr.:</i>	<i>Side:</i>
Nørregade 36-38	Vestre slotslænge	12975	84	Overgade 26	Kælder	12972	
Nørregade 36-38	Nordfacade	12980		Overgade 26	Kælder	12965	
Nørregade 36-38	Hovedbygningens			Overgade 28	Gård	12938	44
	sydfacade	12974		Overgade 41	Gård	12882	46
Nørregade 36-38	Facade mod Nørregade	12999		Overgade 41	Gård	12992	
Nørregade 36-38	Ydre slotsgård	12978		Overgade 41	Gård	12881	
Nørregade 36-38	Baggård	12960		Overgade 41	Gård	12995	
Nørregade 36-38	Indre slotsgård	12979		Overgade 41	Dør-vinduer	13043	
Nørregade 36-38	Indre slotsgård	12977		Overgade 41	Gård	13039	47
Nørregade 36-38	Staldlænge ved			Overgade 45-47	Facader	12931	42
	Vindgade	12976	83	Overgade 47	Gård	12879	
Nørregade 40	Skt. Hans kirke	13016		Overgade 47	Trappe	12926	
Nørregade 42	Skt. Hans præstegård	13037	81	Overgade 50	Gård	12927	48
Nørregade 42	Skt. Hans præstegård	12957		Overgade 50	Gård	12902	49
Nørregade 42	Skt. Hans præstegård	12961		Overgade 50	Dørræ	12928	
Nørregade 42	Skt. Hans præstegård	12956		Overgade 50	Dørræ	12929	
Nørregade 56	Facade	13033	88	Overgade 50	Gang i sidelænge	12900	
Nørregade 62	Facade	13046	86	Overgade 50	Dør	12898	
Nørregade 69	Facade	12951	89	Overgade 50	Sidelænge	12878	
Odense Slot	Se Nørregade 36-38			Overgade 60	Facade	12933	50
Overgade 3	Kælder	13004		Overgade 60-74	Facader	13001	51
Overgade 4	Facade	13040	33	Overstræde	Facader	12947	61
Overgade 13	Gård	13015	34	Overstræde 2 b	Pakhus	12895	62
Overgade 14	Forreste gård	13048	35	Overstræde	Facader	12923	63
Overgade 14	Mellemste gård	13047		Paaskestræde 3-9	Facader	12940	31
Overgade 14	Mellemste gård	13024	36	Pogestræde 5	Dør	12994	
Overgade 14	Baggård	13049	37	Pogestræde 7	Dør	13022	
Overgade 18	Bindingsværk	12941	52	Pogestræde	Facader	13026	103
Overgade 18	Bindingsværk	12935		Pogestræde 15	Dør	13027	102
Overgade 18	Bindingsværk	12906		Ramsherred 19-21 og 26	Facader	12914	72
Overgade 18	Bindingsværk	12911		Ramsherred 32-34 og			
Overgade 18	Bindingsværk	12916		Rosengade 2	Facader	12917	73
Overgade 18	Bindingsværk	12912		Skomagerstræde 12 A			
Overgade 18	Bindingsværk	12915		og Vestergade 2-4	Facader	13025	
Overgade 18	Bindingsværk	12908		Skt. Hans kirke	Se Nørregade 40		
Overgade 19	Gård	12901	38	Skt. Hans Kirkeplads 3	Dør	12955	90
Overgade 19	Gård	12921	39	Skt. Hans præstegård	Se Nørregade 42		
Overgade 19	Vindue-gård	12907		Skt. Jørgens Gade	Facader	12981	53
Overgade 19	Facade mod			Skt. Jørgens Gade			
	Paaskestræde	12971	40	12-24 og 25-27	Facader	13044	56
Overgade 19	Facade mod			Skt. Jørgens Gade 18	Interiør	12937	54
	Paaskestræde	12970	41	Skt. Jørgens Gade 18	Pottemager og interiør	12936	55
Overgade 19	Facade mod			Skt. Jørgens Gade 18-28	Facader	12984	58
	Paaskestræde	12932		Skt. Jørgens Gade 18-36	Facader	13045	57
Overgade 23	Facade	13012	43	Skt. Jørgens Gade 55-59	Facader	13014	59
Overgade 26	Gård	12964	45	Skt. Knuds kloster	Se Klosterbakken 2		

Adresse: *Motiv:* *Neg.nr.:* *Side:*

Skulkenborg	Facader	12969	87
Sortebrødre Torv 15-16	Facader	12943	
Stålstræde	Facader	12966	113
Stålstræde 15-11	Facader	12968	112
Torvegade	Facader	12959	32
Vesterbro 10-12 22-30	Facader	13007	120
Vesterbro 12 og 22	Facader	13005	121
Vestergade 11	Gård	12997	
Vestergade 11	Gård	13028	111
Vestergade 11	Gård	13030	
Vestergade 15	Dørtræ	13008	
Vestergade 16	Dørtræ	12993	
Vestergade 16	Tavle	13042	
Vestergade 25	Gård	13041	
Vestergade 59	Tavle	12988	
Vestergade 67	Gård	13032	115
Vestergade 67	Gård	13029	114
Vestergade 69	Facade	13013	118
Vestergade 72	Gård	13002	116
Vestergade 72	Gård	13034	117
Vestergade 97	Gård	13019	119
Vindegade 100	Facade	13023	91

Litteraturliste

Albanikvarteret i Odense: Registrant 1977. Odense magistrat 2. afdeling.

Benzon, Gorm: Gamle danske døre. 1979.

Bruun, Daniel (red.): Danmark – land og folk IV. 1922.

Fangel, Henrik: Fra det gamle Haderslev. På byvandring med Hugo Matthiessen 1920. 1984.

Flou, Brita: Hugo Matthiessens Grenaa og omegn. 1990.

Holbeck, H.St. (red.): Odense bys historie. 1926.

Jensen, Stig og Madsen, Per Kristian: Med Hugo Matthiessen gennem Ribe. September 1917. 1983.

Kaarsted, Tage m.fl. (red.): Odense bys historie. bd. 1-10. 1979-1988.

Kock, Jan: Hugo Matthiessens Ålborg. September 1916. 1987.

Linde-Laursen, Anders: Hugo Matthiessens kulturhistorie. Belysninger og baggrunde. 1989.

Matthiessen, Hugo: Fotografering af gamle købstadshuse. (Fortid og nutid I. hæfte, 1914, s. 35-36).

Matthiessen, Hugo: En truet idyl. (Nationaltidende, aften-udgaven, 6.9.1927, s. 1-2).

Matthiessen, Hugo: Gamle gårde i Horsens (Architekten 17. bind, 1915).

Overgadekvarteret i Odense: Registrant 1981. Odense magistrat 2. afdeling.

Stiesdal, Hans: At rejse med Hugo Matthiessen. (Strejftog over Danmarks bygningskultur. Festskrift til Harald Langberg. 1979).

Uddrag af Odense byråds forhandlinger 1914-1923.

Vellev, Jens: Hugo Matthiessens Viborg. September 1917. 1987.

Vesterbrokvarteret i Odense: Registrant 1979. Odense magistrat 2. afdeling.

Vestergadekvarteret i Odense: Registrant 1984. Odense magistrat 2. afdeling.

